Ze zašlých dob

Vzpomínky Jos. R. Vilímka

Nakladatel Jos. R. Vilímek
v Praze, Spálená ulice číslo 13.

K 3·—

ZE ZAŠLÝCH DOB..

VZPOMÍNKY JOS. R. VILÍMKA ST.

I.

HOŘKÉ CHVÍLE ZA BACHA A SCHMERLINGA V LETECH 1850—1865.

II.

POMNĚNKY LITERÁRNÍ, UMĚLECKÉ A JINÉ.

V PRAZE 1908. ~ NÁKLADEM JOS. R. VILÍMKA.

Tiskem UNIE v Praze.

NA DOROZUMĚNOU.

Nevypravuji zde souvislou historii tehdejších utrpení. Na to jsou povoláni jiní. Zachycuji většinou pouze jednotlivosti z vlastní zkušenosti své a líčím je „po domácku“, ale pravdivě a věrně dle toho, jak skutečně se sběhly. Pozdější historik té doby vybere si už také z mého spolehlivého materiálu, čeho mu bude zapotřebí k úplnosti díla povšechného.

Podle toho račiž laskavý čtenář pohlížeti shovívavě na tyto mé prostoduché vzpomínky a nepódrobovati je přísné kritice. Nesnesly by jí. A to by hnětlo mou dobrou vůli, s jakouž jsem hleděl přispěti svou troškou k oživení paměti na útrapy, teď už valně zapomínané.

Jos. R. Vilímek st.

Král. Vinohrady, v červenci r. 1908.

DCEŘI BOŽENĚ PRO VZPOMÍNKU

VĚNUJE SOUČASNÍK

JOS. R. VILÍMEK ST.

I.

HOŘKÉ CHVÍLE
ZA BACHA A SCHMERLINGA

V LETECH 1850–1865.

Počátky mého novinaření a — soudů.

Sotva že byla zrušena konstituce z r. 1848 a u nás i na Moravě násilně zastaveny všechny české časopisy, pouhým rozkazem rozpuštěny a rozehnány národní jednoty a spolky, Karel Havlíček vyvezen do Brixenu atd., počala svrchovaně absolutní vláda Bachova hned roku 1850 němčiti v zemích českých zrovna o překot. Násilí to dařilo se všemohoucí vládě tak, že brzo byla i Praha při pohledu na její obchodní i jiné štíty a při poslechu pouličního hovoru bojácnějších obyvatelů zdánlivě už napolo německou. Kde ještě jaký Čech, každého měly policejní úřady na mušce a v evidenci, čekajíce takřka už jenom na vymření i těch posledních. Proto také řiditel pražské policie, dvorní rada Päumann (čili Kajman, t. j. krokodil, jak jsme my mu říkali), domlouval „otcovsky" výbornému spisovateli a redaktoru „Časopisu katolického duchovenstva" P. Karlu Vinařickému, proč tou naší literaturou daremně se obírá, když za 50 let prý tady nebude už ani jediného Čecha! A smrtonosný ortel svůj odůvodnil věštec také tím, že venkov němčili posud nejvíce „těžcí formani" němečtí, k vůli nimž prý ziskuchtiví majitelé zájezdních hospod učili se německy, aby neztratili výdělek zajížděním formanů jinam, kde by jim rozuměli. Toto posavadní poněm-

čování bylo prý však tuze zdlouhavé, kdežto nyní po vystavění nových a nových železnic půjde prý germanisace parou. „Právě naopak, pane dvorní rado," odpovídal vždy vtipný Vinařický, „formani všude se zastavovali a německy mluvili, kdežto nyní němčina železnicemi přes Čechy jen přelítne a nic po sobě nezůstaví." (Vtip to sice byl, ale pravda, bohužel, ne, jak teď víme všichni ze smutných zkušeností s němčícími drahami.)

Umořující nátlak centralisticko-německé byrokracie ležel na všem lidu českém jako můra, polapujíc hejnem „tajných" každé slovo nespokojenců, tak že i přátelé mezi sebou měli se na pozoru, aby nebyli udáni a stíháni pro sebe menší prostořekost. Že ale tlak budí protitlak, ukázalo se i zde. Nejdřív u studující mládeže, horkokrevnější než zkušenostmi opatrní mužové. Vědouc také o Päumannově „prorockém', výroku a postrádajíc těžce i jen zábavný časopis, založila tajně na pěstování češtiny dva své časopisy psané: na staroměstském akademickém gymnasiu list „Varyto a lyra" a na nedávno zřízené první české reálce „Libuši".*) Do této psal jsem pilně také (pod jménem „Jan Velešovský") veršem i prosou, vážně i žertovně. A když Houškovi přece se poštěstilo vydávání časopisku alespoň pro děti, zvaného „Zlaté klasy", přispíval jsem v letech 1855—6 jako už 20letý mladík (pod týmtéž jménem jako do „Libuše") hojně také do „Zl. kl.", dodávaje redaktorovi krom toho i značné sbírky národních pověr z východních Čech, jež on zařaďoval do větší studie o nich a uveřejňoval

*) Rukopis nalézá se v Českém Museu, kde zároveň je celá literární pozůstalost po J. Svátkovi.

v „Časopise musejním". Když pak pražská policie z pouhého podezření, že přemlouvám nespokojený lid k stěhování do Ameriky (o čemž sdělím více na jiném místě), vypověděla mne na celý rok 1857 z Prahy a internovala do mého rodiště Vamberka, odkudž jsem pak zasílal pod záhlavím „Od Zdobnice" obšírné dopisy do „Pražských Novin", politického denníku českého, sice úředního, ale tenkrát jediného, píšícího o politice arci jen to, co — směl. A toho bylo hrozně málo. Damoklův meč visel stále nad redaktorem Jos. Šestákem, v duchu poctivým našincem.

Řečené dopisy „Od Zdobnice" obsahovaly pokaždé podrobné zprávy o všem z celé krajiny a byly redakcí dávány za vzor dopisovatelům ostatním. Ano i „čestného honoráru" dostalo se mi za ně: zdarma zasílaného výtisku „Pražských Novin", což prý tenkrát bylo u jejich vydavatelstva něco velmi vzácného.

Připraviv se takto dle tehdejší možnosti na zamýšlené povolání své, počal jsem, vrátiv se k Novému roku do Prahy, hned v lednu 1858 společně s Jos. Svátkem vydávati pětinedělník „Humoristické Listy". V pětinedělních sešitech proto, že jedině takové větší období nepodléhalo úřední koncesi. Také všechny ostatní nemusejní časopisy české (jež toho času bylo možno spočítati na pěti prstech, jako na př. uvedený už „Časopis katolického duchovenstva", P. Frant. Řezáče „Škola a život" a Bělákův (Šimáčkův) „Posel z Prahy"), ty všechny též nesměly vycházet jinak než v pětinedělích, aby tu češtinu příliš netrousily po zemi. Z nouze však bylo i to dobré.

„Hum. Listy" setkaly se ihned s přízní prořídlých tehda čtenářů. Spolupracovníků počalo jim přibývat

a vlasteneckých rozšiřovatelů také, mezi kterýmižto zvláště vynikal starý katecheta pražský P. Škoda. Společné vydávání „H. L." netrvalo však dlouho. Již v červnu jsem se rozešel se Svátkem pro nedorozumění finanční a od července vydával jsem list sám, založiv vedle něho o Novém roce 1859 také ještě rovněž illustrovaný pětinedělník „Obrazy života", jichž spoluredaktorem stal se později Jan Neruda, jenž od té doby byl mně dobrým přítelem.

Že takové pětinedělní vydávání časopisů nestačilo u nás nikomu, nemusím teprve povídat. Pomoci však nebylo žádné. Každá žádost o týdenník nebo dokonce o denník poležela si u ministerstva, které rozhodovalo, pravidelně 4 měsíce, nežli byla — odmrštěna. A odmrštěna byla vždy každá. —

V tom věčném úmoru nadešla konečně v červnu r. 1859 válka rakousko-vlašská, v níž u Magenty a Solferina Francouzové porazili Rakušany na hlavu a odňali jim Lombardsko a Benátsko. Nálada v kruzích úředních byla následkem toho hrozná, zvláště pak, když objeven byl také 112milionový podvod finančního ministra Brucka, spáchaný při vydání tak zvané „půjčky národní", vyhlašované za „dobrovolnou", zatím však každému vnucenou. A právě této úřední malomyslnosti použil jsem rychle k dosažení koncese na vydávání „Hum. Listů" jako týdeníku. Napsal jsem totiž žádost, v níž vylíčil jsem perem důtklivým, jak i všechen lid je tou porážkou na smrt skormoucen (ač to Vídni každý ujařmený v duchu přál) a jak dobře bylo by, kdyby „Hum. Listy" mohly vycházeti každou sobotu, aby alespoň v neděli zapomnělo se obveselujícím čtením na to,

co tolik rmoutí každého den co den. Atd. A ejhle: co nedokázalo se žádným dřívějším ucházením se, to vymohl tento úskok! Odpověď z ministerstva byla tu ne za 4 měsíce, nýbrž už za 4 neděle, a sice kladná: že takový týdenník se mi povoluje! Výskl jsem, a složiv předepsanou kauci, počal jsem už 1. října 1859 vydávati „Hum. Listy" týdenně, což mně druzí vydavatelé čeští skoro až záviděli.

S veselou jsem týdenník započal, ale již za čtvrt leta jsem okusil první hořkou pilulku. Na den 9. listopadu 1859 připadalo sté výročí narozenin německého básníka Bedřicha Schillera. Celé zahraniční Německo pořádalo oslavování velkého muže svého, a tu arci nesmělo ani pozlátkově „německé" Rakousko zůstati pozadu, s tím toliko rozdílem, že Německo oslavovalo hlavně velkého básníka, Rakousko však hlavně velkého Němce, chtíc, aby zde i Slované velebili Schillera ani ne tak jako básníka, nýbrž jako Němce. A to arci především nám Čechům šlo proti srsti. Pokud jsme v té kruté tísni mohli a směli, vzpírali jsme se proti úřednímu vnucování všeněmectví. I „Humoristické Listy", ač posud nepolitické, uveřejňovaly opponující články a článečky, psané opatrně v „rukavičkách" od Jana Nerudy, Václava Vlčka a jiných. A ku podivu: odvaze naší nebylo bráněno! List vycházel bez překážky pravidelně dál a dovršil své první čtvrtletí. Počátkem ledna však dostavil se do administrace z čista jasna policejní komisař se strážníky a zabavil najednou zbytky devíti čísel 1. čtvrtletí, čímž zároveň podkopán byl vzrůst odběratelů i celého ročníku; neboť co u ročníku s 1. čtvrtletím o 4 číslech?! Pospíšil jsem proto na policejní ředitelství přímo k Päuman-

novi ptáti se po důvodech té hromadné konfiskace. „Ty se dozvíte u soudu!" odsekl mi on; „já byl proti tomu, abyste dostal tu vydavatelskou koncesi!" Nebylo toho mnoho, co mi řekl, ale bylo toho dost, abych věděl, na čem jsem.

A skutečně, za krátko doručena mi obsílka k soudu, kde už mne očekával rada Wolf český, tak jmenovaný na rozdíl od pozdějšího rady Wolfa uherského, přibyvšího do Prahy po vypuzení rakouských úředníků z Uher.

Český Wolf byl chvalně znám jako výtečný právník a svědomitý soudce, který o málo let později, nemoha snésti vládní komandování soudců ve věcech tiskových, vzdal se další své kariéry státní, stav se právním ředitelem založené t. č. hypoteční banky království Českého.

Když tento všeobecně vážený a nestranný soudc[e] zaváděl můj protokol, ptal se mne, chci-li sám diktovat odpovědi na otázky, čili jen odpovídat a [dik]tování přenechat jemu. Odvětil jsem, že v sou[dních] věcech posud se nevyznám a že bych snadn[o] z neznalosti v něčem pochybit a tím si třeba i [...] „Dobře," přisvědčil on, „tedy budu dikto[vat]" Bezmála všechny mé odpovědi shledal sp[rávnými], jen asi u tří se pozastavil, a zformulovav j[e] podle svého, pohlédl na mne zkoumavě a pt[al se před] jich diktováním do protokolu: „Rozuměl js[em] dobře?" Pozoroval jsem hned, že v odpov[ědích formulo]vaných jím, byla vynechána některá moje [...] o slavnosti té, a uznávaje v duchu s pov[...] korrektury, přisvědčil jsem „učiteli" [...] tak že pak protokol byl po závěrce [...]

bezvadným a neměl také za následek žalobu a přelíčení, nýbrž vrácení mně zabavených čísel. Toto vrácení arci teprv až po několika nedělích, když čísla už byla zastaralá a pro mne takřka nepotřebná. Říkáť se: Co úřad jednou má, to nerad vrací, ať si to pak jsou zabavená čísla, nebo daně, nebo práva národu. A jsou prý země, kde tak se děje.

Kontrasty se stýkají.

Vracím se ještě k truchlivé době po zrušení konstituce i všech svobod a práv občanských.

Vznětlivý český lid liboval si r. 48. a 49. v dávno pohřešované volnosti tak, že po násilném zavedení zas absolutismu tomuto nijak nemohl přivyknout. A ještě snad by se byl vpravil do něho, kdyby to byl býval starý, patriarchální absolutismus „předbřeznový", za jehož panování mohlo se alespoň dýchat a dobře žít. Ale krutým utiskováním ducha a překotným stoupáním daní ztrácel u nás každý naději, že by zas jednou mohlo být lépe, i obracel zraky své k zemi, v níž od dávných let byla svoboda úplná a toho času i živobytí dobré: k severní Americe.

Následek toho malomyslného přemítání o beznadějné budoucnosti zde bylo houfné stěhování se nespokojenců „za tu velkou louži". Takovým valným ubýváním poplatníků i jejich synků, dorůstajících na vojáky, byly úřady arci velmi poplašeny a hleděly té „epidemii" všemožně bránit, zvláště odpíráním průvodních listů a kladením různých překážek. Nic však naplat, lid si nedal říci a stěhoval se přec.

Za nedlouho však docházely z Ameriky hojně dopisy, v nichž vedle chválení tamních poměrů stěžováno si trpce na vystěhovalecké agenty v celém Německu, šidící naše krajany nesvědomitě už od hranic až po moře při výměně rakouských peněz i cenami

přeplavními. A tu můj sourodák Alois Kareš, kupec, ale toho času ve Vamberku bez obchodu, pojal jako bystrá hlava myšlenku, že stane se rádcem a poctivým prostředkovatelem českých vystěhovalců. Dal se proto vyhostiti z Rakouska a usadil se v Brémách (kdež i po jeho smrti firma posud je), odkudž českými dopisy poučoval o všem každého, kdožkoliv o to požádal. K tomu arci potřeboval mnohé nepředvídané pomůcky z Čech, jako na př. knihy, mapy a j., které si objednával vždycky v Praze, obyčejně prostřednictvím mým. Znalit jsme se dobře ze společného rodiště, o němž jsem mu dle jeho přání připojoval k zásilkám vždy také všechny novinky místní, které ho — jako každého v cizině — zajímaly víc než co jiného.

Tuto svou krajanskou úslužnost zaplatil jsem však velmi draze: byla příčinou nejtrapnějších chvil mého života. Upadl jsem totiž u pražské policie v podezření, že — přemlouvám lidi k stěhování do Ameriky a dopisuji o tom Karešovi! A že tenkrát úřady všemožně zabraňovaly vystěhovalectví, proto přišel i ke mně policejní komisař Gerstenkorn s tajným a pátral v mém kufru po dopisech verbířských. Nenaleznuv žádných odešel, ale za hodinu vrátil se opět s rozkazem, že má zabavit všechny mé dopisy, i zcela soukromé, a se mnou zavésti protokol na policejním okresu. Když pak tam byl výslech hotov bez jakéhokoliv mne zatížujícího výsledku a měl se už jen podepsat, tu pojednou vstoupil do kanceláře vrchní komisař policejního řiditelství Vlček a ptal se zvědavě Gerstenkorna, co to má? Když mu pověděl, řekl Vlček úsečně: „Přepusťte ho mně!" a já byl bez podpisu protokolu odveden na policejní řiditelství!

Tam mne vlk — chci říci Vlček podroboval celý týden nejzevrubnějším výslechům. Ale kde nic není, ani Vlček nebere: naprosto žádné agentství nemohlo se mi zhola ničím dokázat.

Profous policejní věznice Golaševič, jehož jméno nezapomenu do smrti, soudil jako zkušený znalec lidí hned od počátku, že stíhán jsem bez příčiny. A když osmého dne dostal rozkaz, aby mne předvedl k jinému zas komisaři, Vojtíškovi, který měl na starosti propouštění vězňů z policejního ředitelství, gratuloval mi Golaševič s veselou tváří, že konečně přece už se dostanu na svobodu. Ale to hrozné sklamání pak, když mně nový komisar jednoduše oznamoval, že jsem na celý rok vypovězen z Prahy a internován na své rodiště, do něhož budu odveden z Prahy postrkem!!! Zůstal jsem jako hromem omráčený. Na mou otázku, z jakých to důvodů, proč? odvětil Vojtíšek, to že on neví. A na mou žádost, aby mně byly vydány peníze, odebrané mi úředně při zatknutí, že z nich zaplatím dráhu za sebe i za mého průvodčího a tomuto i diety a cestu zpáteční, odpověděno mi, že své peníze obdržím teprv až na rychnovském hejtmanství a domů že musím jít z trestu pěšky. Z trestu! Pro nic a za nic! Na pouhé jen podezření! . . .

Po vyslechnutí tohoto, policejně tehda neomylného rozsudku, z něhož v té době nebylo žádného odvolání, potácel jsem se jako zmámený zpátky do separace, do níž zároveň se mnou vkročil také vedoucí mne profous Golaševič. Pohleděl na mne útrpně a chlácholil: „Nezoufejte! Za chvíli jsem tu zas." A skutečně přišel za krátko opět. „Na stanicích," pravil, „dostanete výbytného vždy jen dvougrošák" (asi

10 h. nynějších), „což je arci málo. Abyste si mohl přilepšovat, půjčím vám tuhle z mých úspor dvě zlatky" (a podal mi tehdejší dvouzlatovou bankovku); „krom toho vzal jsem pro vás v trafice, zatím na dluh, 100 dlouhých cigar, a až ty vám dojdou, potom kuřte z téhle fajfčičky; tabák je také dobrý. Vše to pak mi nahraďte, až vám na hejtmanství vydají peníze." Div jsem tomu dobráku nepadl kolem krku . . .

Bylo zrovna sv. Mikuláše r. 1856, kdy dostalo se mi toho nadělení. Před tím nachumelený sníh oblevou tál a cachta byla hrozná, když v podvečer téhož dne jsem nastoupil smutnou pout k domovu. Potkal-li jsem v Praze cestou do Karlína nějakého známého, nevím, neboť pro slze neviděl jsem na krok před sebe.

Celé putování své popisovati nebudu. Řeknu jen, že v Brandýse n. L. vyměnil jsem s měšťanem, uvězněným pro náruživé pytláctví, za Golaševičovu dýmku „Kotzebuovu cestu do Paříže", kterou jsem potom na dalším marši svém pilně pročítal, tak že okolojdoucí neměli mne za hnance, nýbrž za mladého úředníka, vedoucího společně s průvodčím otrhance, přiděleného nám v Brandýse. Jakž také neměli mne míti za úředníka, když jsem si vykračoval v pěkném novém zimníku, na hlavě moderní bobrový fez s modrým hedvábným třapcem, na nohou lesklé gumové přezůvky, v jedné ruce rozečteného „Kotzebua" a v druhé zapálený doutník! To přece nevypadalo pranic po hnanecku!

Přeskočme však Poděbrady, Chlumec a Králové Hradec a dorazmež (třetího dne) až do Týniště n. Orl.

V této stanici, poslední už před Rychnovem, začínalo mně navzdor pohorskému sychravu být horko

při pomyšlení, že mlynář v tom městě je mým bratrancem a že čím dále mohu potkávat víc a více známých, jimž všem bych musel podrobně vykládat svůj osud. A tu, maje v kapse z Golaševičovy dvouzlatky ještě 12 kr. stř., požádal jsem obecního policajta, aby mně koupil za 1 kr. slaný rohlík, za druhý krejcar dlouhý doutník a ten šesták (desetník stř.) že bude jeho, zaopatří-li mně do Rychnova příležitost, které pak na hejtmanství po vydání mně peněz ihned zaplatím.

Nečekal jsem dlouho. A ježto tam sníh neroztál, byla tu za krátko zimní korba pěkná, jejíž majitel sám jel se mnou do Rychnova. Dorazili jsme tam o jedné s poledne, a že tou dobou nikdo nebyl v úřadě, zajeli jsme do hostince na oběd a na pokrmení koně. Ve 3 hodiny pak šli jsme k „rapportu". Okresní hejtman činil mně výčitky, jak prý jsem si tím činem zkazil celou úřední kariéru. Já však mu odpověděl upřímně, že na státní službu jsem ani se nepřipravoval, i aby byl tak laskav a vydal mi mé peníze, bych mohl zaplatit za příležitost. „Jo," odvětil hejtman, „s vámi nedošly peníze žádné, a byly-li vám v Praze nějaké odňaty, ty budou sem zaslány cestou úřední a pak teprve zde vám vydány."

Byl jsem s očekáváním hotov a blahořečil jsem v duchu náhodě, že nejel se mnou kočí, nýbrž majitel korby. Ten alespoň mohl ze svého vyrovnat účet hostinského a zajeti se mnou pro svůj plat ještě do blízkého už Vamberka.

V rodišti nechtěl jsem jít přímo do mlýna, z něhož jsem pocházel, abych takovým příchodem nepolekal otce, starého už víc než 80 let. Proto jsem dal zastaviti na náměstí před obchodem rodičů mé od mládí

vyvolené, a seskočiv s korby otevřel jsem dvéře do krámu. Zvonek zacinkal a já zůstal stát uvnitř nepohnutě jako přimražený. Srdce mi rozčilením bušilo, když vstoupila z bytu do prodejny moje pozdější, vždy hodná tchyně a kráčela za pultem mlčky a se sklopenou hlavou až ke mně, kde teprve zvedla zrak, aby se ptala po přání přišedšího kupce. Spatříc mne, leknutím vykřikla, dodávajíc hned: „To jste hodný, že přece jedete na funus!" „Já na funus?! A komu?!" „Inu Bože, tatínkovi. S pohřbem čeká se na vás už čtvrtý den. My také vám psali hned, ale dopis byl nám z Prahy vrácen neotevřený s poznámkou vaší kvartýrské: ‚Nepřijímá se!' A tak jsme celí bez sebe, co se to s vámi děje . . ."

Můj kalich hořkosti byl dovršen až na pokraj — —

— — — — — — — — — — — — — — — — — —

Tyto přesmutné chvíle mého života protrpěl jsem v prosinci 1856. A za necelých 10 let ukázalo se, jak obratem života kontrasty se stýkají.

Vypršelo první období českého sněmu, zvoleného r. 1861, a vypsány byly volby nové. V prvním sněmu zasedali také tři čeští poslanci, podezřelí u ostatních z nepěkného nadržování Schmerlingovi, urputnému nepříteli všeho českého Aby volební výbor (Palacký, Rieger, Brauner) mohl postaviti proti nim spolehlivé kandidáty jiné, kteří by najisto jim odebrali zneužívané mandáty, proto zval do svých poradních schůzí známé rodáky z okresů těch a dal se jimi upozorňovati, kdo všecko by tam snad mohl projíti. A jedním z těch zvaných byl jsem i já.

Pro venkovské obce okresů rychnovského a kosteleckého n. Orl. navzdor všemu hledání přece nemohl

se nijak nalézti bezpečný kandidát. A tu jednoho dne ptal se mne v takové schůzi Dr. Brauner: „Vy jste, tuším, také odtamtud?“ „Jsem; z Vamberka.“ „A je vám už 30 let?“ „Je.“ „Tak proč u všech všudy nekandidujete vy?!“ „Proto, že necítím se býti zákonodárcem. Jedná-li se však o to, abych vytlačil viklavého protikandidáta, postaral bych se jistě o to, když bych po vypršení této sněmovní periody více už nemusel kandidovat.“ Volební výbor, usmívaje se podivné podmínce, neobvyklé při ucházení se o mandát, svolil k žádosti mé a doporučil mne voličům zároveň s ostatními navrženými.

Všechen český lid měl toho času neobmezenou důvěru k Palackému, Riegrovi a Braunerovi, tak že jimi doporučení kandidáti tenkrát ani nedocházeli mezi voliče, ucházeti se o jejich souhlas a přízeň, a byli přece vždy zvoleni namnoze i jednohlasně. Já však, ač jsem byl znám v obou okresech i jako rodák i jako mnoholetý už a žalářovaný redaktor „Humoristických Listů“, svolal jsem přece před volbou voliče do jejich větších míst, z nichž prvním na cestě bylo Týniště n. Orl. Schůzi pořádal ve svých místnostech tehdejší poštmistr p. Růžička, u něhož jsem už dříve písemně si zamluvil placený povoz do dalších větších míst.

Schůze dopadla pro mne skvěle, a když byla skončena, sháněl jsem se hned po příležitosti. „Ta venku již čeká,“ povídal mi poštmistr, „a poveze vás tuhle sám její majitel, an je zároveň i voličem. Ale ten o ně- jakém platu nechce ani slyšet.“ „Tak nepojedu a půjdu do Rychnova pěšky!“ namítám já. „Toť hned!“ praví dobrosrdečně majitel bryčky; „když jsem v' pane, mohl vézti do Rychnova před 10 lety — s do

lením — jako šupáka, mohu vás tam snad vézti dnes také jako kandidáta!" Takovému pádnému kontrastu nemohlo se arci odporovat, i přisedl jsem tedy do pamětníkova kočárku.

V Rychnově pak dopadla volba jednohlasně až na několik Němců z hor, kteří volili svého, také Němce.

Na této jedné mé volbě nebylo však dosti. Když se usnesli poslanci čeští na známé „Deklaraci" a opustili sněm, vypsal Schmerling hned nové volby, v naději, že tu i tam se svými vládními kandidáty přece prorazí a českou oposici prolomí. Ale zmýlil se šeredně: českým poslancům nescházel ani jediný hlas. I pokoušel se Schmerling o to i po druhé, po třetí a já už ani nevím, po kolikráte, ale „deklarantské volby" zůstaly vždy bez nejmenší poskvrny a byly široko daleko obdivovány pro svou naprostou neporušitelnost. A tu konečně připadl „otec ústavy" na prostředeček úskočný, zatím před veřejností tajený. Vypsal totiž volby nanovo, k nimž jel jsem zas, a sice vlakem nočním, abych nezanedbal v Praze den redakční. A že to bylo za letního parna, zastavil jsem se cestou na nádraží (tenkrát ještě žádných tramwayí nebylo) „u Pinkasů" na skleničku plzeňského. Seděli tam už čtyři bulkaři-mistři a hráli tu českou sousedskou. Se třemi znal jsem se dobře, a ti, vidouce na mně cestovní kabelku, ptali se hned, kam chci v noci? „Do Rychnova k volbě." „Vy jedete do Rychnova, pane?" skočil nám do řeči neznámý mně bulkař čtvrtý, „to jistě setkáte se tam s okresním hejtmanem. I buďte, prosím vás, tak laskav a vyřiďte mu srdečný pozdrav od jindřicho-hradeckého „pagát ultima". On již bude vědět, od koho to je; hrávaliť jsme spolu v Hradci

taroky." Slíbil jsem a jel potom státní drahou (severozápadní dráhy tehdá ještě nebylo) do Ústí n. Orl. a ráno o 5. hodině poštou do Rychnova, kamž jsme se dokodrcali asi o půldevátě hodině.

Spěchal jsem hned k volební síni „U labutě", kdež u schodiště před sálem stáli dva četníci v plné výzbroji. Chci jíti nahoru, ale četník mně zdvořile zastoupil cestu řka: „Neračte míti za zlé, ale dnes vás tam nesmíme pustit. Páni kandidáti nesmí dnes nikde oslovit voliče, aby tito mohli hlasovat podle svého vlastního přesvědčení beze všeho nátlaku řečníků."

„Budiž! Při volbě být nemusím! Půjde to i beze mne! Já však mám pro pana hejtmana zvláštní pozdravení z Prahy a to jen bych mu rád vyřídil." Na to mne četníci z respektu před hejtmanem pustili do vnitř. Vstoupiv do sálu, viděl jsem, jak hejtman na podiu při spatření mne vyjeveně vstává se své židle. Zamířil jsem proto přímo k němu a konejším polekaného: „Buďte ubezpečen, pane, četníci konali svou povinnost: zabraňovali mně vstup do síně a pustili mne sem jen na okamžik, abych vám mohl sděliti svěřené mi poselství z Prahy. Mám totiž vyřídit srdečný pozdrav od jindřicho-hradeckého ‚pagát ultima'." „Cože?! Od ‚pagát ultima'?!" zvolal hejtman rozradostněn, „prosím vás, sedněte tuhle ke mně a povídejte mi honem, co dělá v Praze, jak vypadá, je-li zdráv, jak se má —" a co ještě bylo těch otázek. Co jsem věděl, referoval jsem, mezi čímž zatím nadešla 9. hodina, počátek to volby. Její předseda, výborný spisovatel a kazatel P. Jos. Ehrenberger, farář skuhrovský a později kanovník vyšehradský, pohleděl na hejtmana i na mne a pravil mi polohlasitě: „Chcete-li oslovit

voliče, mluvte." Toť se ví, že nedal jsem se dvakrát pobízet. Rozhovořil jsem se tak jadrně, že vedle sedící předseda schůze každou chvilku mne popotahoval za šos domlouvaje šeptem: „Mírněte se, ať vám neodejme slovo!" A když jsem skončil já, ujal se slova zase on a mluvil teprve od plic, tak že opět já ho žertem potahoval za šos, napomínaje také šeptem, aby se mírnil, sic že atd. Výsledek volby pak byla nová jednohlasnost. A ježto i všude jinde to dopadlo zrovna tak, ukázalo se, že marným bylo i toto Schmerlingovo úskočné umlčování kandidátů. Tvrz byla nedobytná!

Ach ano — tenkrát a teď! . . .

Cestou do Prahy pak smál jsem se v duchu novému zas kontrastu, veselejšímu než byl ten první: jak tarokový „pagát ultimo" odzbrojil rázem i hejtmana se dvěma četníky.

Nestvůra přírody: orel s paznehty.

Po velké a dlouhé úradě důvěrníků z celé říše, povolaných do Vídně vládou ještě absolutní, byl dne 20. října 1860 vydán císařský diplom, mnohoslibný národům, utýraným centralisticko-byrokratickým systémem. I byl pověřen Schmerling, aby na základě toho „diplomu" vypracoval ústavu, která pak byla prohlášena dne 26. února 1861. Jak zlopověstným bylo to dílo „otce ústavy", (jak spokojení Němci titulovali Schmerlinga,) viděti nejlépe z toho, že Čechové sice vstoupili na „ústavní půdu", ale jen aby se mohli domahat jejího zlepšení, kdežto Maďaři a Horvaté nechtěli o „únorovce" ani slyšet, žádajíce neústupně obnovení staré ústavnosti své. Vládnímu a německo-centralistickému vynášení Schmerlingovy svobodomyslnosti, prý anglické, každý se jen usmál a dle možnosti brojil proti „únorovce", z čehož přirozeně povstaly tahanice nejen o ústavu vůbec a o uherskou zvlášť, ale i o říši samu, spočívavší a dle Maďarů posud spočívající na dualismu. A když chtěl Schmerling odpor Maďarů zlomit, zvolav na ně furiantsky: „Wir können warten!" (totiž na ně, až přece prý polezou ke kříži), postavili si Maďaři hlavu ještě víc a teprv nešli do Schmerlingovy říšské rady ve Vídni, čili do jeho „Tyátru", jak tenkrát se říkalo.

Těmito spory uzrával v Rakousku nanovo dualismus říše, po pruské válce (r. 1866) skutečně i prove-

dený „vyrovnáním" z r. 1867. A ono pozvolné vzrůstání dualismu znázornily „Humory" v letě r. 1861 obrázkem: O rakouského orla, který měl ještě na nohou řetězem spojená pouta k naznačení posud platných zbytků absolutismu, tahali se za jeho dvě hlavy vlevo Němec a vpravo Maďar, nač stranou stojící Slovan hloupě se díval; u prostřed za orlem pak stál Schmerling s podzviženou „širočinou" tesařskou, na níž byl nápis „26. únor" (t. j. „únorovka"), a napřahoval sekeru k rozetnutí orla s hůry dolů ve dví.

Toto proroctví účinků Schmerlingovy „ústavnosti" bylo tehdy ještě policejně závadným a rovnalo se prý zločinu „rušení veřejného pokoje". Proto se mnou zavedeno vyšetřování předběžné i speciální a konečně mi dodána obžaloba, v níž dopodrobna popsán byl celý obrázek. Četl jsem tu obžalobu „nábožně", ale pojednou jsem se s udivením zastavil. Bylť v popise také: „— a paznehty orlovy spoutány jsou řetězem." „Cože?!" myslím si, „paznehty orlovy?!" a honem prohlížím obrázek v čísle, jestli snad Kolár nevykreslil orlovy spáry tak nezřetelně, aby mohly být považovány za paznehty. Ale to to! Drápy nemohly být jasnější a hezčí.

Co to do soudu vlezlo? myslím si, nemoha pochopit, kde nabral tak podivných vědomostí přírodopisných. A tu mi napadlo, že původně snad byla žaloba sepsána německy, jak tenkrát ještě bylo obyčejem, a v té že ono podivuhodné místo znělo: „und die Klauen des Adlers sind atd." A ejhle: záhada byla hned vysvětlena! Podřízený úředníček nebo písař, pověřený přeložením žaloby do češtiny, patrně nevěděl, jak se „Klauen" řekne česky. I vzal na pomoc slovník, a

v tom bylo u slova „Klaue“ na prvním místě „pazneht“ a teprv na druhém místě „spár, dráp“. A zvyklý, dávat v úřadě přednost všem předákům, dal i tady přednost na první místo postavenému „paznehtu“ a — nestvůra přírody: „orel s paznehty“, byla hotova a soudem uznána. —

Bude-li česká řeč stále tak vyhazována ze soudů jako teď v němčeném území, dojde snad na obžaloby německé místo českých brzo zas i ve Slovanské Praze a nějaký „orel s paznehty“ nebude potom opět žádnou zvláštností.

Také já byl jednou ve „veselém kriminále“.

Když jsem měl mít v únoru r. 1862 první politický proces pro tři přečiny, z nichž jeden — prý skoro zločin — byl prorockým obrázkem o následcích „únorovky“, vylíčených podrobněji v předcházející „kapitole“, řekl mi dobrý můj známý Dr. Jan Emminger, abych mu svěřil hájení, že „za to nic nechce“ a spokojí se reklamou „obhájce v záležitostech politických“. Týž jako právník docházel často k soudu, kdež dovídal se lecčehos pod rukou. Jako na př. nyní, že mají soudy pokyn od Schmerlinga, aby na počátku jeho vlády, vyhlašované za „anglicky svobodomyslnou“, ve věcech tiskových počínaly si a odsuzovaly co nejmírněji. A dle toho pokynu že prý jest už napřed hotov i rozsudek nade mnou: „14denní lehké vězení s jedním postem a 100 zl. pokuty.“ To mi šeptal Emminger v hostinci z večera před samým přelíčením, doloživ: „Kamaráde, ber! Lacinější nemohlo by to být ani mezi bratry!“ A já druhého dne o přelíčení skutečně hned „bral“, abych rekursem nepřiměl vrchní soud k zostření toho odsouzení, kdyby zatím snad vítr se obrátil.

Když pak jsem v letě nastoupil vězení a třetího dne došlo na můj půst, zarachotil ráno o 9. hodině klíč ve dveřích mé separace a uvnitř objevil se, provázen mým hospodářem, tehdejší inšpektor trestnice, rada zem-

ského soudu Dvořák. Byl to už starý pán před pensí a přišel navzdor letnímu parnu v šosatém a objemném kalmuku, jakoby se bál nastuzení. Vyptával se, jak mi je, a spatřiv na věšáku zahálet „gypsovku“ s loketní troubelí, tázal se, zaháním-li si dlouhou chvíli kouřením. „Rád bych,“ odvětil jsem, „ale posud mi nebylo dovoleno, a proto jsem i bez tabáku.“ „Tak si ho, máte-li nějaké peníze u žalářníka, honem dejte přinést! Tuhle váš hospodář skočí vám pro takový, jaký sám budete chtít!“ A hospodář šel. Na to právě však čekal inšpektor, načež teprve vysvětlilo se mi, proč starý pán přišel v tak objemném kalmuku. Sáhl totiž do postranní hluboké kapsy a vyndal z ní dosti velký balíček řka: „Vy máte dnes půst — honem to schovejte do postele! Dal mi to pro vás kdosi na ulici!“ A sáhnuv do druhé postranní kapsy, vyndal také z ní balíček a doložil: „S tím také do postele! To zas mi dal pro vás jiný, jehož jméno rovněž neznám!“ Po té vytáhnuv z jedné spodní náprsní kapsy buclatou láhev a z druhé kapsy štíhlou láhev, pohrouzil obě v konvi na vodu, přikryté sklapovacím víčkem, a pravil přívětivě: „Ty láhve podstrčili mně pro vás také neznámí! A ježto chléb, který zde „fasujete“, je k zakusování dosti dobrý, přečkáte s tím vším už nějak svůj půst.“ — Sotva dořekl, byl tady už hospodář s tabákem, a zavřev za odcházejícím inšpektorem mou separaci na klíč, odešel též.

Jakmile dozněly na chodbě kroky inšpekce, pustil jsem se hned do visitace zas já a shledal jsem: v prvním balíčku velké kuře pečené, už rozkrájené, ale pěkně zas do celku složené, a ve druhém balíčku úhledně srovnané nářezy libové šunky; v buclaté láhvi pak

rudou „Mělničinu" ze sklepů Lobkovicových, a ve štíhlé láhvi dobré „Retzské" z Rakous. Div jsem nevýsk' a v duchu blahořečil dobrosrdečnému inšpektoru trestnice, jakého přál jsem upřímně i všem ostatním politickým vězňům také jinde.

Rozumí se samo sebou, že o polednách a z večera místo postění jsem hodoval jako o posvícení, tak že o 9. hodině, když úplněk měsíce okýnkem u stropu osvítil mou separaci, spatřil jsem v kapesním zrcádku tváře své nezvyklým vínem jen jen hořet, při čemž tepny mně bušily hnedle jako perlíky do kovadliny.

Že jsem po třídenní přestávce také s chutí si zabafčil, nemusím snad teprve povídat. Jen to zde podotknu, že místo doutníků kouřil jsem z dýmky proto, „jelikož a poněvadž" podle tehdejšího (nyní snad už jiného) „Domácího řádu" doutníkem bych mohl zapálit, což dýmkou nestane se prý tak snadno!! . . .

Vrátiv se po 14 dnech z „očistce" domů, nalezl jsem dopis od bratrance, mlynáře na Mědenici u Choltic, v němž mi oznamoval, že pozejtří, totiž v neděli dne 2. července, bude na Kunětické Hoře veliká schůze lidu (tenkrát ještě bez shromažďovacího zákona) z celých východních Čech a zval mne, abych tam také přijel „vyvětrat" z ovzduší vězeňského. A když mně i žena domlouvala, abych jen šel se vyrazit ze zažité „usedlosti", jel jsem.

Kunětická Hora byla toho dne poseta lidem jako makem. Nikdo neměl kde si oddechnout ve stínu při vedru přímo africkém. Sluneční paly zrovna slejvaly. A v tom žáru došel jsem až nahoru. Když pak ve shromáždění mnozí mne poznali a ovace mi dělat počali, oslovil jsem je žádaje, aby všeho vynášení ne-

chali, anoť to vězení nebylo nic tak hrozného, „čehož důkazem jest," doložil jsem, „že byste jistě všichni teď bez rekursu šli aspoň na hodinu sednout do „chládku", v jakém já byl 14 dní." Srdečné haló! a účastníci úmorného vedra ještě po letech si vzpomínali, s jakou upřímností tenkrát se zasmáli. Byl tedy rozmarným i dozvuk mého „veselého kriminálu", toho druhu jediného.

Z velblouda blecha, a to ještě bezzubá.

Až do r. 1866 patřilo Rakousko i se svými českými a slovinskými zeměmi k Německému Bundu, jehož vladaři byli také zde chráněni zvláštním paragrafem trestního zákona, jednajícím o velezrádě, spáchané na panovnících německých, a vyměřujícím velké tresty vinníkům, „porušivším i jen povinnou úctu vůči německým knížatům" třeba sebe menším.

Proto hrklo ve mně, když koncem března r. 1862 ke mně vklouznul diurnista soudu a sdělil tajemně, že obdržím obsílku k výslechu pro velezrádu, jíž prý jsem se dopustil na Němečku jakýmsi vyobrazením makovice s příslušným k tomu textem.

Obrázek ten byl uveřejněn dne 8. března 1862 a vypadal takto: Do makovice byl lehkými rysy vkreslen holý obličej, nad nímž na vrchu byla z kroužku horních lístečků makovice zformována korunka, od níž za ucho byly sčísnuty vlasy, představované přiléhajícím lístkem makovice. Trochu delší krk byl utvořen z hořejšku stonku, jehož dolejšek byl zahalen usýchajícím listem, činícím dojem hermelinového pláštíku. A text obrázku zněl: „V Kurhessensku a — ještě někde dozrávají makovice proti všemu obyčeji místo v srpnu již teď. Navzdor tomu však nemůže se lid už ani dočkati slova ‚žeň'."

Přiznávám se upřímně, že při tom úplném nedostatku dvojsmyslnosti obrázku i textu nevěděl jsem si rady, kudy z toho ven. Vymýšlel jsem stále „zadní dvířka“, jimiž bych při výslechu vyklouzl, ale všechno bylo marné. A také právníci, jimž jsem „kasus“ předložil, krčili jen rameny a „že prý se nedá nic dělat, protože je všecko tuze zřejmé“. Slovem: měl jsem to na „motyku“, jak později ten cikán řekl o sobě.

Tak nadešel den výslechu. Bez rady a pomoci. A teprve, když jsem už se chystal na cestu k soudu, tu v posledním okamžiku najednou — jako blesk z čista jasna — zasvitla mi spasná myšlénka. Dav ženě sotva „s Bohem“, pospíchal jsem do ulice tenkráte Pasířské, teď třídy Palackého, kde měl svou malířskou dílnu dobrý heraldik. Vraziv k němu jako splašený, prosil jsem za odpuštění, že tak divoce vyrušuji, a zároveň i za to, aby laskavě mi řekl, kolik cípků má koruna knížecí? „Devět.“ „A kolik jich má hraběcí?“ „Sedm.“ „Díky!“ zvolal jsem radostně — a rovnou k soudu.

Vstoupiv do kanceláře, viděl jsem, jak všechno už bylo připraveno a naladěno na výslech státu nebezpečného „velezrádce“. Za hlavním stolem, u něhož i pro mne bylo místo, seděl rada s písařem a se dvěma starými měšťany pražskými jako svědky, že vyšetřování povede se docela správně. A u dvou vedlejších stolků byli zástupci úřadů bezpečnostních: u jednoho delegovaný policejního ředitelství a u druhého člen státního zastupitelství. Všichni hleděli zasmušile do vyložených lejster, očekávajíce věci, které měly se dít.

V duchu s myslí už veselou, před nimi však tajenou, přisedl jsem k zodpovídání se. Výslech řídil rada Wolf uherský, který posud každému „vonikal“. Odbyv mé generalie, předložil číslo se závadným obrázkem a pravil: „Tak nám teď poví, koho představuje ta makovice?“ „To snad je vidět, pane rado, hned na první pohled, že je to ženská.“ „Ženská? A jaká?“ „Inu, má to být hraběnka Reichenbachova. Je-li dobře trefená, nevím.“ „Ale nepovídaj'! Dyť má ta osoba korunu na hlavě a je to tedy někdo z panujícího rodu!“ „O prosím, pane rado, hraběnky mají také svou korunku, ale na rozdíl od vzácnějších knížecích pouze sedmicípovou, jako tato zde. Račte si jen ty cípky spočítat. (A když tak učinil): Že je to skutečně řečená dáma, je kromě hraběcí korunky viděti z jejího ženského obličeje: kulatého a plného, beze všech vousů, s vlasy sčísnutými od temena k uchu, z delšího útlého krku „labutího“, jaký mívají jenom vznešené dámy, a ze drahého pláštíku na bedrech.“ „Inu, inu! Dejme tomu! Ale vzdor tomu dopustili se přece zlého činu tím, že na konec textu vyzývají lid, aby jí ten labutí krk podřezal; neboť o žních, o nichž mluvěj', makovice se před sklizením uřezávají. A to nijak nemohou vymluvit.“ „Také není třeba něco vymlouvat, nýbrž jen vysvětlit, že nejedná se tu o podřezání, nýbrž o vyhnání. Řečená hraběnka Reichenbachova těší se totiž veliké přízni u dvora, které zneužívá tím, že plete se dotěrně do vladaření. A toto její zasahování do státní moci je tamnímu lidu náramně proti mysli, tak že už rád by volal na kurfürsta ‚žeň‘!“, aby totiž tu intrikánku ode dvora už vyhnal.“ „T a k tedy má se tomu rozumět? Pak

ale nepotřebovali říci v textu: „a — ještě někde". To „ještě někde" ukazuje na něco zcela jiného." „Proč pak, pane rado? To „ještě někde" vztahuje se opět na dvůr dánského krále Christiána, kde žije též taková dáma, hraběnka zas Dannerova, která rovněž zneužívá přízně královy a také se plete do vladaření. A té hraběnce by zase dánský lid už rád se díval na paty." „Tak ono je to i tam takové? Inu jo! Pak ovšem!... Ale počkaj' — kouřej'?" Překvapen tou prapodivnou, do výslechu nijak nepatřící otázkou, odpověděl jsem rovněž nenuceně: „A jak! Denně 6—7 viržinek!" „Tak si tuhle jednu vyberou a zapálej," a při tom otevřel u stolu zásuvku, v níž byly celé hromádky nejrůznějších doutníků; „vědí, já jsem se stal v Uhrách náruživým kuřákem a rád bych si teď zabafčil, ale jen, když také budou kouřit." Abych mu v těch jeho těžkostech ulehčil, vzal jsem si od něho viržinku a na oko jsem ji zapálil, kdežto on ze své vyluzoval kotouče dýmu, v nichž jako v oblacích počal diktovati písaři závěrek protokolu.

Vida, že končí se vyšetřování, teprv jsem se ohlédl bezstarostně po ostatních přísedících. Jaká to změna s nimi! Na počátku výslechu zakabonění jako kakabusové usmívali se nyní na mne a já zase na ně! Přestalť jsem býti jim „hrozným zločincem".

Podepsav uzavřený protokol, uklonil jsem se sl. soudu a bral už za kliku dveří, abych odešel. V tom ale zavolal pan vyšetřující: „Počkaj' ještě trošku!" Co to?! myslím si nedůvěřivě, ale rada hned doložil: „Poslouchaj', mně se zdá, že hessenský kurfürst s tou hraběnkou Reichenbachovou teď už nežije, že má zas nějakou jinou." Já posud mluvil opatrně vždy

jen o přízni u dvora a střežil jsem se vysloviti, že potrefní potentáti žijí s těmi dámami, abych nemohl být žalován pro nové „porušení povinné úcty"; ale když to nyní řekl na celé kolo sudí, odpověděl jsem mu také bez obalu: „Do toho mně, pane rado, pranic není, má-li kurfürst každou chvíli nějakou jinou; když vyšlo to číslo „H. L.", měl ještě hraběnku Reichenbachovu — s čímž uctivě se poroučím!"

Vyšed za smíchu přísedících na chodbu, dozvěděl jsem se teprv, že byla pro mne už připravena zcela zvláštní separace. A chudince skláplo! Osiřela. A to pro nahodilých sedm cípů korunky!

Kdo chce psa bít, hůl vždycky najde.

Roku 1863 byl u Říma francouzskými vojíny postřelen Garibaldi, a brzy na to byla v Paříži Napoleonu III. na cestě do divadla Vlachem Orsinim pod kočár hozena puma. Obě ty události přetřásány v„Humorech" večerními hosty v „Politice u džbánku", na jejímž konci byla také stručná zmínka o vídeňském sjezdu německých právníků zahraničních a rakouských a o přijetí jejich deputace u dvora. „Hum. Listy" byly pro ten článek zabaveny a já obeslán k soudu. Dostaviv se k vyšetřování, viděl jsem, že rada je zamračen. Odbyv mé generalie, pravil, že do protokolu dá zapsati vše, co v tom článku vidí státní návladnictví, a já pak abych své hájení diktoval si sám. A zamračiv se ještě víc než posud, uváděl doslovně z obžaloby, že návladnictví shledává v té „Politice u džbánku" zločin uražení Jeho Veličenstva, protože se mluví o J. V. „ve sprosté hospodě, kde se pije pivo ještě ze džbánku, kdežto ve všech slušných hostincích pije se už dávno ze sklenic", a že „taková sprostá místnost je způsobilá, aby J. V. urážela." (Cituji doslovně, neboť jsem si to klassické odůvodnění žaloby zapamatoval pro vždy.)

Soudce, dodiktovav Jarošovy náhledy, vyzval mne, abych se hájil. „Pane rado," odpověděl jsem chladně, „já nebudu se hájit." „Rozumím. Vy si to chcete

dříve promyslit a hájit se teprv při speciálním vyšetřování. Že?" „Nikoliv, pane rado. Já nebudu se hájit ani potom." „Tak dojde na přelíčení!" vyhrk' ze sebe soudce. „Dojde, dojde, jistě dojde!" „Ah — vy si ponecháváte všechny své protidůvody až na stání, aby návladní neznal jich už ze šetření a nemohl se připravit a při líčení vás vyvracet!" „Nikoliv, pane rado; nebudu se hájit ani o přelíčení." „Tak budete odsouzen!!" skoro už hněvivě doložil soudce. „Vím to, vím, jakož i to, že dostanu 3—4 měsíce žaláře. Jakmile však tyto odsedím, budu mít v ruce „Rozsudek", potvrzený odpykaným žalářem: že „taková sprostá místnost je způsobilá, aby J. V. urážela". I vydám se s dvěma najatými muži na cestu po Praze a předměstích a v kterékoli pokoutní hospůdce nebo noční kavárničce naleznu na zdi podobizny Jeho a Jejího Veličenstva, dám na základě soudního nálezu všechny ty obrazy sundat a veřejně odnést jinam, ježto „takové sprosté místnosti jsou způsobilé, aby J. J. V. V. urážely."

Ještě jsem nedomluvil, a dříve tolik zamračený rada počal vyjasňovati tvář, z čehož bylo patrno, že posavadní jeho nevrlost neplatila mně, nýbrž že protivilo se mu jakožto právníku to za vlasy přivlečené odůvodnění žaloby. Popošed až ke mně, pravil skoro naléhavě: „Prosím vás, diktujte to, co jste právě řekl, místo všeho hájení do protokolu! To úplně stačí!" A stačilo. Žaloba pro urážku J. V. padla, ale já pro ten článek seděl přec: tuze šikovný pan Jaroš, jejž o něco později vídeňská vláda pro jeho zásluhy pasovala na „rytíře z Adlershortu", dovedl rukavičku pěkně obrátit na ruby a bez jakého-

koliv čarování ze „zločinu urážky J. V." obratem péra udělat „zločin rušení veřejného pokoje" . . .

Kdo ještě pamatuje tyto a podobné procesy tehdejších českých novinářů, nepodiví se ani dost málo nynější také „rytířské" justici maďarské vůči „zločinným" národnostem neemberským. Je to nyní jen uherská kopie vzoru Schmerlingova. Ale věrná k nerozeznání.

Pasť na německé myši.

Když byla persekuce českého novinářství v největším rozkvětu, nebylo snad ani dne, aby nebyla zabavena halda našich časopisů zde i po venkově a na Moravě i ve Slezsku, a neminul snad ani týden, aby některý český redaktor v Praze nebo jinde nebyl souzen a — toť se ví — jistojistě odsouzen ne-li zrovna do žaláře, tedy alespoň do vězení, a ne-li právě ku ztrátě celé kauce, tedy aspoň její polovičky nebo velké částky z ní, a nejméně k hodné pokutě. Mělo ť být ubito novinářství české nejen pozavíráním redaktorů a spolupracovníků, nýbrž také finančním vyhladověním vydavatelských kas, zcela dle výroku a přání „anglicky" svobodomyslného „otce ústavy" Schmerlinga, prohlásivšího: „Das gemachte Czechenthum werden wir schon zu Paaren treiben!"

Osobní tresty jsme si — často i hromadně — odseděli v sousedství zlodějů a jiných hodných pánů, a ztráty z kauce nebo pokuty jsme zapravovali z úspor svých. Jen byly-li tuze velké, jako na př. někdy u „Národních Listů" a u německé „Politiky", skládali se na ty pokuty pod rukou i vrstevníci stran, aby pro nezaplacení jich nebylo vycházení časopisů úředně zastaveno. Slovem: byly to časy k pomilování! Ale tenkrát se osvědčila tvrdá lebka česká: Nepopustili jsme!

Zeptati se v té době některého našince, chce-li se státi redaktorem, bylo tolik, jako ptáti se ho, je-li odhodlán i sedět. A poněvadž posud nezavřených novinářů bylo čím dál míň a tudíž nutně zapotřebí, aby posud volní zůstali na svobodě, proto vyhledávali se a úřadům oznamovali za odpovědné redaktory také nenovináři, jen když co do příslušenství, stáří a zachovalosti odpovídali zákonu o tisku. O těchto redaktorech „dle jména" věděly dobře také nic nám nepřející časopisy německé, zvouce ty kandidáty kriminálu posměšně „Strohmänner". Ale tyto naše „Franty z nouze" dovedly si přece jakž takž vysvětlit. Co však ty šornály nijak nemohly pochopit, bylo: odkud prý bereme tolik peněz na uhražování stálých pokut a ztrát z kaucí?! Hádaly na to i ono, až konečně připadly na to pravé: na všechno to prý dostáváme tajně — z Ruska rubly!! A při tom „přesvědčení" setrvaly nezlomně a opakovaly je každou chvíli navzdor našemu vyvracení, stvrdivše tak pravdivost říkadla: „Mluvte s nimi, když jsou Němci!"

Jednoho dne dostal jsem zase platební rozkaz na 800 zl. pokuty. A že zrovna den před tím bylo v německých novinách opět ono blábolení o ruských rublech, čímž každý z nás už byl svrchovaně dopálen, řekl jsem si v duchu: „Počkejte, vy poctivci, já vás nabrknu!" Pokuty, přiřknuté soudem vždy chudobinci u sv. Bartoloměje, platily se na magistrátním berním úřadě, jehož přednostou byl starý našinec pan Pfleger, pod rukou horlivý pro dobrou věc českou. Toho jsem vyhledal v soukromí a smluvil se s ním, pomůže-li mně, pak že ty pomlouvače vyvedu na vrch makovice. On že nepotřebuje dělat nic jiného,

než zítra na 11. hodinu dopolední obeslat do své kanceláře k nějaké předstírané práci ze svých úředníků buď dva Němce nebo dva ramenáře, aby byli svědky, jak přijdu a budu platit pokutu rubly, což ti dva jistě donesou hned německým novinám. Ty rubly že si vypůjčím, abych kupováním jich ve směnárně nemusel tratit také ještě provisi obchodní, a až půjde pan Pfleger o polednách z úřadu, aby vzal složené rubly s sebou jakoby na výměnu jich u peněžníka, a zatím že mi je doma pouze vrátí po doručení mu 800 zl. v rakouských banknotách. — Starý našinec usmál se a přisvědčil, že udělá všechno tak.

Z večera sešel jsem se v hostinci s „pravou rukou" velkoobchodu „Hrubý a Neff", prostředkujícího také koupi a prodej lněného semena z Ruska, tak že v závodě tom bylo vždycky dost rublů, přichystaných za semínko. Snad i následkem tohoto obchodního spojení byla řečená „pravá ruka" závodu takovým rusofilem, že kromě bot měl i vestu z pravé ruské juchty, k níž každou chvíli voněl, aby osvěžil vědomí své. Neříkali jsme mu jinak než „baťuška", což mu nemálo lahodilo. A sotva že jsem „u Pinkasů" po straně ho šeptem zasvětil do „podvodního" plánu svého, souhlasil hned s radostí, ubezpečiv, že za 800 zl. rublů mně přichystá, jen abych si pro ně přišel ráno do obchodu.

Druhého dne šlo všechno jako na drátku. Vstoupil jsem o 11. hodině do berního úřadu, tváře se jako strápený lajtnant. Pan přednosta, na oko překvapen mou návštěvou, vítal mne, jakoby mne kdo ví kdy neviděl, a ptal se zvědavě: „Co že prý jim nesu?" „Ale, to víte: zase pokutu." „Zase již pokutu?!

Chudáčku! A velkou?" „800 zl. Tady jsou." A při tom položil jsem na berní stůl hezkou hromádku rublů a s nimi platební rozkaz i bursovní lístek toho dne, aby bylo možno nahlédnouti kurs. Přednosta nejdříve spočítal hezky nahlas, aby to slyšeli také ti dva obeslaní, počet rublů, načež, nahlédnuv do bursovního lístku a vzav křídu do ruky, násobil na pultu počet rublů jejich bursovní hodnotou, a zvolal konečně překvapen: „I pro pána, ani o krejcar víc ani o krejcar míň tu není! Akorát na fous!" A podepsav kvitanci na 800 zl., poroučel se mi a já zase jemu. —

Druhého dne ráno bylo mým prvním, číst německé časopisy pražské. Nemýlil jsem se v předpokládání svém. V „Bohemii" byla místní zpráva se záhlavím: „Tak se podívejme! Stále prý zapíráme, že na pokuty dostáváme z Ruska rubly, a včera byl ten a ten dokonce tak neopatrným, že ty cizí peníze ani dříve nevyměnil, nýbrž platil pokutu veritábl jimi! atd." Druhý list, „Morgenpost", měl rovněž zprávu podobnou, ale za to „Tagesbote aus Böhmen" nesedl na lep. Nadepsal svou lokálku říkadlem: „Faule Fische" (asi jako Nepodařené vtipy) a správně uvedl, že jsem si udělal ‚drahý špás' a platil pokutu ruskými rubly. Setkav se odpoledne na ulici s jeho redaktorem, pravil jsem s úsměvem: „Je vidět, že jste žurnalista!" „A ‚Bohemia' je hloupá husa!" doložil s úšklebkem on, proti které kollegiální kritice neopovážil jsem se tenkráte protestovati.

„Naběhnutí" to mi však „Bohemia" dlouho nemohla zapomenout, otírajíc se často o „Humory" a viníc mne i z nelidskosti. Když totiž byl dohotoven

visutý most z Eliščiny třídy na Letnou, nemohli se odborníci nijak dohodnout, jakou zatěžkací zkouškou má se zjistit jeho nosnost. A když ty jejich spory trvaly už příliš dlouho, šly „Humory" konečně mezi znalce a navrhly: „Pusťte na most všechny pražské židy; vydrží-li to, je dobře, nevydrží-li, také dobře." A proto v „Bohemii" zle a zle hned a ještě i po letech!

Telegrafie bez drátu není už nic nového.

V polovici června r. 1864 nastoupili své tresty: měsíčního a šestinedělního lehkého vězení spolupracovník německé „Politiky" Bozděch (bratr Emanuela Bozděcha) a redaktor čtrnáctideníku „Blesk" Jos. R. Novotný, medik a domácí učitel mladistvé Renaty Fügnerovy. Oba byli odsouzeni pro přečiny a proto jako rovný s rovným dáni k sobě do jedné separace. Když pak dne 27. téhož měsíce já nastoupil osmiměsíční žalář, nebyl jsem přidělen k nim, nýbrž vykázána mi separace vedlejší, ježto jako „těžký zločinec" nesměl jsem býti pohromadě s pouhými „přečinkáři", abych jako „mnohem špatnější člověk" nesvedl ty dva zachovalejší k činům podobným, pro něž právě jsem pykal v poutech a v šatě trestnickém. I setkávali jsme se a pohovořili si pod dozorem „hospodáře" jedině „na luftu", zdravotní to procházce na dvoře, vždy odpoledne od 3. do 4. hodiny. Rozumí se, že čas tak krátce vyměřený nestačil nám na probrání všeho, co jsme měli na srdci. A tu, abychom i mezi dnem a z večera, navzdor dělící nás zdi, mohli vzájemně mluvit, vymyslili jsme si velmi správný telegrafní systém, po jehož rychlém osvojení si rozpráveli jsme hravě skrze zeď.

Sestavili jsme totiž stručnější abecedu z písmen,

zvukem si podobných, a označili je číslicemi následovně;

aá —	eéě —	iíyý —	oó —	uúůou —	bp —	cč —	dďtť
1	2	3	4	5	6	7	8

fv —	gjhchk —	l —	m —	nň —	rř —	sš —	zž.
9	10	11	12	13	14	15	16

Při telegrafování vyťukala se každá písmena na stěnu takovým počtem úhozů, mnoho-li těchto naznačovala číslice, příslušná té písmeně, čemuž druhý za zdí pozorně naslouchal.

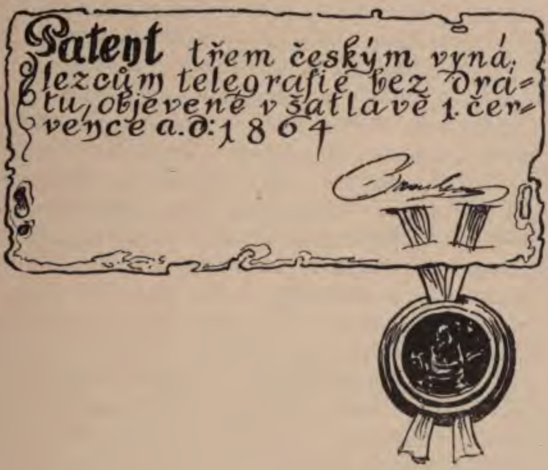
Když na př. chtěla se ptát jedna strana druhé: „Co děláte?", byly písmeny té otázky obsaženy v číslicích: 7-4-8-2-11-1-8-2, které se vyťukaly na stěnu obyčejně druhým koncem tužky. Dříve však, než se počalo telegrafovat, rychlým zaklepáním dalo se znamení na zeď, což z druhé strany se opakovalo na důkaz, že se poslouchá, a pak teprv to šlo dále podle „systému".

Aby jednotvárné vyťukávání písmen netrvalo dlouho a nemátlo v počítání úhozů ani jednoho ani druhého, zkrátili a usnadnili jsme počet úderů tím, že zvolili jsme básnický daktyl: —◡◡ za representanta pětky, takže na př. „z" a „ž", tedy „16", zahrnovaly v sobě tři daktyly a jeden ťuk, čili názorně: $5 + 5 + 5 + 1 = 16$. Jak známo, je při skandování daktylů první „úder" silnější a o poznání delší, ostatní dva pak jsou slabší a rychleji se následují, tak že melodické znění daktylů: „Dam ta da, dam ta da, dam!" dobře se poslouchá a bezpečně počítá.

Na počátku zaznamenávali jsme si počet úhozů na papír a podkládali pak ty číslice příslušnými literami, abychom správně mohli přečísti telegram. Ale již třetího dne utkvěly nám číslice písmen v paměti tak, že „čtli" jsme telegram hned při ťukání, a za krátko zbystřil se vězeňský důvtip tolik, že často nebylo třeba větu ani dotelegrafovat a druhá strana dávala rychlým zaklepáním vědět, že už ví, co chceme, a dle toho hned odpovídala.

Že bylo naše ťukání na zeď jemnému uchu dosti slyšitelné, zvláště za tichých večerů, donesla se zpráva o tom brzy také inšpektoru radovi Jankovskému. I přišel jednoho dne ke mně ptát se „visitačně", je-li u mne takto všecko v pořádku, a mezi ostatními ledabylými otázkami prohodil najednou též: „Vy prej si zde s vedlejšími také telegrafujete?" „Tak jest, pane rado. Krátíme si dlouhou chvíli jak jen můžeme." „Což, o to tu nejde; ale hůř bylo by, kdyby naučili se tomu také vězňové nepolitičtí! Považte, že by pak takoví inkvisiti mohli se před vyšetřováním vzájemně dohodnout, jak mají u „šťárky" vypovídat, čímž by celé řízení s nimi mohlo být úplně zmařeno!" Vysvětlil jsem mu, že mohli by se tomu naučit jen v tom případu, kdybychom je zasvětili do svého „systému", a o nás že přece nemůže předpokládat, že bychom škůdcům lidí i jen chtěli jít na ruku. Upokojiv se mým vysvětlením a opakovaným ubezpečením, odcházel, řka ještě, že vlastně tomu ani jak se patří nevěří, že bychom si mohli telegrafovat srozumitelně hned celé věty. „Ó ano! Ustanovte sám, co mám zvěstovat sousedům, a oni tam hned povědí, co jsem jim dal odtud vědět." Stalo se. Jankovský pronesl větu, já ji od-

ťukal, a Novotný s Bozděchem opakovali mu ji slovo za slovem. Nevěřící Tomáš byl překonán a duše jeho měla pokoj. A my také. Mohli jsme si pak už telegrafovat až do našeho rozchodu, kdy po jejich trvalém „výletu“ na svobodu „osiřelo dítě“ v zamlklé samovazbě, vyrušované jen chrastěním řetězu u pout.

Žák soudcem.

Moje drahá žena se čtyrletým synkem naším směla mne navštěvovati v žaláři vždy jenom v neděli dopoledne na čtvrt hodiny v kanceláři inšpektora trestnice, rady Jankovského. Týž, „věrný služebník svého pána", poslouchal na slovo státního návladního Jaroše, pilného hlídače českých novin, a bděl nad přesným vykonáváním přiřknutých nám trestů. Já na př., „zločinec", musel jsem, když tam přišla moje žena, vedle ní, sedící na židli, vždycky stát, při čemž synek si hrál na podlaze s mými pouty a Jankovský jako vojenská stráž pilně patroloval před námi nahoru a dolů, abychom si nemohli říci snad něco, čímž byla by ohrožena bezpečnost státu.

Že takové chvilkové návštěvy nedělní, v rozml
kontrolované úředním posluchačem, nebyly po c
a hrubě nic platny ani mně ani ženě, ba že nás
vzájemného potěšení pokaždé spíš hodně roz
nemusím ani povídat. A že krom toho bylo žen
beze mne smutno, usnesli jsme se oba souh
v době prázdnin zastaví ty jalové návštěvy v
jede na srpen a září do rodiště k sestrám,
měla mi, vyjma důležité příčiny, ani ps
inšpektor Jankovský otvíral a četl také
psaní, jako činil z úřední moci zavřeným
dějům a ostatním škůdcům. Vždyť jsme

mohli sděliti slovo důvěrné, museli si dopisovati tajně, majíce za poslici do trhu chodící ženu mého žalářního hospodáře, jemuž za to a za pašování novin platil jsem měsíčně 10c zl., porto zajisté dosti slušné.

Abych mohl dostávat do žaláře noviny a podle jejich zpráv sestavené návrhy obrázků zasílat Kolárovi k vykreslení do „Humorů", což se muselo dít tajně, proto vyžádal jsem si při nastupování trestu samovazbu, odůvodniv žádost tím, že při čtení knih, mně tam povolených, nerad bych byl vytrhován všedním spoluvězněm, nemajícím pro čtení pražádného smyslu.

A v této němé samovazbě vytrval jsem po ženině odjezdu až do konce ferií. Na jejich sklonku byl jsem však už netrpělivý, touže spatřiti opět svou ženu, byť i jen na tu chvilku v neděli. A když na týden před 1. říjnem se vrátila, musel jsem nanovo čekati šest dní, anať přijela v pondělí a navštívit směla mne až v neděli!

Abych si s ní pohovořil alespoň písemně, napsal jsem jí hned prvního dne sáhodlouhý list, očekávaje druhého dne jistojistě odpověď. Tato však nedošla. I byl jsem toho mínění, že buď nemohla psaní do příchodu poslice dokončit, nebo že měla po návratu s urovnáváním bytu a všeho tolik práce, že nemohla na psaní ani pomysliti. Přemohl jsem tedy nedočkavost svou a psal jí hned ještě druhý dlouhý list. Ale ani na ten nedostalo se mi odpovědi. Nemoha si to nijak vysvětliti a trna netrpělivostí, napsal jsem ženě ve středu list třetí, už trochu rozmrzelý, žádaje určitě odpověď, byť třeba i sebe kratší. A zase marně! Jakoby zde ženy mé posud ani nebylo!

Rozumí se samo sebou, že tím naprostým neodpovídáním byl jsem nanejvýš rozčilen, tak že hlavou mně počaly kolovati myšlenky nepěkné. A když ani v pátek ani v sobotu nedošel mne zhola žádný list, rozmáhalo se mé rozechvění čím dál ještě víc, až jsem byl konečně v duchu již pevně přesvědčen, že moje žena, vždy tak hodná a žijící jen pro mne už od svého 16. roku, teď pojednou stala se v mé nepřítomnosti snad — — —

Hrozná to myšlenka! A ne a ne sprostit se jí! Proto, obávaje se prudkého výstupu před Jankovským, nechtěl jsem v rozčilení svém ženu tam už ani vidět a použil jsem nahodilé příležitosti, abych jí to dal vědět. Druhého dne, v neděli ráno, mělo totiž po osmidenním uvěznění jít zase na svobodu 6 „ovačních dívek", odsouzených proto, že házely kytice a věnce do kočáru Dru Jul. Grégrovi, když se vracel z vězení po šestiměsíčním pobytu v něm. Tyto dívky byly zavřeny na téže chodbě jako já a vyžádaly si na hospadáři, aby jim, až ráno půjdou domů, otevřel mou separaci, by mně mohly dát „s Bohem". Vyhověl jim, a já, louče se s nimi, požádal jsem je, aby došly přímo k mé ženě a doručily jí psaní, jež jsem už měl připravené.

V psaní tom, mému rozechvění přiměřeně drsném, vyzval jsem ji, aby ke mně už nechodila, že s ní už nechci mluvit, ba ani ji vidět.

Když přišly ty dívky k mé ženě, byla právě už připravena na první zas cestu ke mně. Přelítnouc po jejich odchodu rychle mé psaní, jaké posud jakživa nedostala, byla náhlou lítostí tak uchvácena, že chtěla šaty se sebe takřka strhat a zůstat doma. Pojednou však jí napadlo, že stůj co stůj musí zvědět, co vlastně

je příčinou mého příkrého jednání, a šla přece ke mně do trestnice.

Byv předvolán Jankovským, myslil jsem, že jedná se o něco úředního, a dal jsem se zavésti do jeho kanceláře. Spatřiv tam ale proti všemu očekávání svou ženu, přikročil jsem rychle přímo k ní a plný hněvu, ale šeptem, aby to neslyšel inšpektor, tázal jsem se jí zhurta: „Co u mne ještě chceš?!" „Já?!" Pro Boha tě prosím, co se to s tebou děje?!" „Se mnou?! Se mnou nic, ale s tebou! Či myslíš, že má mně býti lhostejno, když po dvouměsíční vzdálenosti jsi teď už týden v Praze a za celých těch osm dní ani slůvkem mi neodpovíš na všechny mé zdejší dopisy?!" „Já že ti nepsala? Vždyť jsem hned po příjezdu byla vzhůru do jedné hodiny s půlnoci a napsala ti toho celý půlarch!" „Mně? Já nedostal nic!" „A když jsi ve středu psal o 30 zl., také jsem ti je hned zaslala!" „Já že ti psal o peníze?!" „Arci že! Jen si vzpomeň! A ne jednou! V pátek psal jsi po druhé zas o 20 zl., jež prý také ještě nutně potřebuješ, a ty jsem ti též zaslala spolu s novým psaním rovněž hned." „Cože, jakže?! Ty žes mi zároveň se svými dopisy zasílala též peníze, o něž jsem ti psal?! A po kom jsi vše to zasílala: po hospodáři nebo po jeho ženě??" „Po nich ne, nýbrž po jejich synovi, který teď po prázdninách místo nich obstarává tajné poseláctví mezi námi."

Jak jsem slyšel slova „po jejich synovi", hádal jsem v duchu hned, co se stalo přičiněním toho pěkného synáčka. Byl to nenapravitelný darebák, s nímž rodiče nevěděli si rady už za jeho mládí. I dali jej konečně odvést v naději, že na vojně snad se polepší. Ale

když ho ani tam pak už nechtěli mít, vrátil se po vysloužení koncem září domů, a rodiče, aby alespoň něco dělal, svěřovali mu poseláctví mezi mnou a mou ženou. (Jak tuto ošálil, povím až na konci.)

Vida, že stali jsme se obětí ničemy, sevřel jsem horoucně ženu do náručí, prose ji, aby zapomněla, co jsem jí v největším rozechvění napsal nevlídného. A že již uplynulo inšpektorem přesně dodržované čtvrt hodiny, rozloučil jsem se s drahou zase ženou a opustil ji. Já totiž musel jsem odejít do separace vždycky dřív; neboť kdyby byla z kanceláře vyšla dříve moje žena, byla by mohla na chodbě počkati na mne a obejmouti mne bez úředního povolení a dozoru, čemuž se předešlo předcházejícím odvedením mne.

Když jsem vyšel na chodbu, kde u dveří čekal už na mne hospodář, změřil jsem tohoto pohledem tak bodavým, že hned věděl, na čem je; neboť krátce před tím on i jeho žena, vidouce u lajdáckého syna tolik peněz, udeřili na něj, odkud je má, k čemuž konečně se přiznal.

Proto, když mně hospodář otevřel separaci a já si na jejím prahu na něj houk', že ten darebácký podvod udám soudu hned v pondělí, tu on, nezavřev ani klíčem, běžel pro svou ženu a vrátiv se s ní, vrhnul se i s ní u prostřed separace přede mnou na kolena a oba prosili pro všechno na světě, abych to neudával, sic že by okamžitě byli propuštěni ze služby. Pohled na nás musel být zvláštní: já jako „těžký zločinec" v trestnických šatech a poutech stojím tu plný hněvu, a přede mnou můj klíčník se svou ženou, oba na kolenou jako úpěnliví prosebníci! Jenom nás vymalovat!

Mou snad velikou chybou bylo vždy dobráctví. A že i v případu mého trapného napnutí vůči nevinné ženě došlo na šťastné vysvětlení, proto zamhouřil jsem teď obě oči a neoznámil to soudu, když prosebníci dříve ještě zařekli se mi, že už nikdy více nepoužijí svého nezdárníka k tajnému poseláctví našemu.

A teď ještě — skoro pro zasmání — malé objasnění podvodu, jenž málem byl by rozdvojil muže a ženu, kteří už od mládí měli se na smrt rádi:

Chlap mizerná neodváděl svěřené mu dopisy ani mé ženě, ani její zase mně, nýbrž zadržel je, otevřel a přečetl, a bylo-li v některém něco důležitého, to pak vyřizoval adresátovi ústně s doložením, že na sepsání té zprávy nebylo už kdy. Vedle toho pilně studoval můj rukopis a přiučil se rychle a neobyčejně dobře jeho napodobování, tak že už třetího dne mohl napsati jménem mým: „Milá ženo! Jsem úplně zdráv a neschází mně nic než 30 zl., které nutně pntřebuji. Zašli mně je po doručiteli a měj se dobře! Tvůj Tě srdečně pozdravující Josef.“ — Mé ženě byla sice nápadna ta stručnost listu, myslíc však, že pro přísný dozor více psát ani nemohu, zaslala mi peníze a psaní to z opatrnosti hned spálila jako vždy každé. Vyřídíc však druhý podobný list (o 20 zl.), odložila ten dopisek ve spěchu na postel, ježto z nenadání musela odkvapit do kuchyně. Lístek zůstal zatím na posteli, kdež jej spatřil ženin mladý bratr Aug. Vyskočil (napotomní kapelník Nár. divadla) po svém poledním příchodu z gymnasia. Ze zvědavosti nahlédl do psaníčka a hned s ním běžel do kuchyně volaje: „Poslouchej, Anno, tohle švaříček nepsal!“ „Jak pak ne? Což to není jeho ruka?“ „To ano, ale v každém třetím

slově tu je nějaká pravopisná chyba, kterou Švaříček by nikdy neudělal!" „Prosím tě, kdopak ví, kdy a kde to tam chudák píše; třeba potmě na koleně." A při té dobrosrdečné omluvě pravopisných chyb zůstalo až do nedělního odhalení darmošlapa. To teprve dalo školákovi za pravdu.

Mezi lotry arcilotrem.

Když jsem k večeru dne 27. června 1864 nastoupil v novoměstské radnici své osmiměsíční „poustevnictví", byl mně na tu noc milostivě ponechán ještě můj civilní oblek. Ale jakmile nastalo ráno, dána mi hned uniforma těžkého zločince: z režného plátna kalhoty, hustě zapínané bílými čamrdami po obou stranách nesešitých nohavic, na hruď kazajka z téhož plátna, na hlavu podobná čepice bez stříšky (zvaná „Holzmütze") a na nohy — železná pouta, spojená řetězem, který při chůzi rachocením plašil myši a s nímž i s jeho pouty se to při dobrém svědomí též na tvrdém lůžku zcela dobře spalo, zvláště an člověk neměl při trestnické stravě pranic přetížený žaludek.

Řečená pouta čili „železa", ve zlodějské hantýrce zvaná „naše-vaše", bývala v kriminále i každému žháři, lupiči, podvodníku neb jinému dobrodinci lidské společnosti sundána někdy už za týden a nejdéle za měsíc, když po ten čas nerevoltoval a slušně se choval. Mně však v očích „přítele" Jaroše slušelo to ponožní kování tak, že nechtěl mne připravit o ně a nechával mne i dál a dále vykračovat si v něm. Ano i když o prázdninách, tedy asi po dvou měsících, při novém stání jsem podle domácího řádu se musel objevit před soudem ve vlastních šatech svých a bez pout, byla mně tato sice toho dne sejmuta, ale hned po přelíčení zase naražena, patrně jen proto, aby se

mi po želízkách nestýskalo a pan Jaroš aby nepostrádal spokojeného pohledu hořejším oknem na dvůr, když jsem tam odpoledne byl „na luftu“ a „preclíky“ na mých nohou zase mu líbezně chrastěly do uší.

Současně v té době končila v Rusku polská revoluce, počavší v lednu 1863. Malé už čety povstalců bývaly buď rozprášeny nebo zatlačeny až na hranice, jež po ztracených zas bitkách na živu pozůstalí přestupovali, utíkajíce nejvíce do Haliče, kde jednotlivě i hromadně byli zatýkáni a jako revolucionáři odsuzováni do žalářů. Že však pro tolik delikventů nebylo by se dostalo pout snad ani z celého Rakouska, proto asi byla vydána ve Vídni dne 9. října 1864 zvláštní Úleva, v níž politickým vězňům poskytovalo se ulehčení, že nebyly jim už dávány ani okovy, ani trestnické šaty, že směli míti své prádlo a samostatně se stravovati až do jedné zlatky denně, a že směli číst noviny, arci jen úřední, ale přece noviny.

Když jsem se toho dočetl v časopise pod rukou mi dodaném, očekával jsem klidně příchod hospodáře, aby mne zavedl k inšpektorovi na slyšení příjemného poselství o úlevě politickým vězňům. Ale hospodář nevedl mne k rapportu ani dne 9. října ani za dnů následujících a vše zůstalo i dále při starém, čehož příčina vysvětlila se mi teprve později; neboť hlásit se o ty výhody jsem nesměl, abych neprozradil své pašování novin. Českým novinářům tolik přející pan Jaroš „nerozuměl“ prý dobře té Úlevě, domnívaje se, že týká se jen polských povstalců a nikoliv politických vězňů vůbec, teda i novinářů. A senát soudu, respektující ve všem náhledy a mínění všemohoucího tehdá pana návladního, nerozuměl úlevě také a zaslal věc

k vyjádření soudu vrchnímu. Tam vrchní návladní vida, že pan kollega u soudu trestního té úlevě nerozumí, nerozuměl jí také. I bylo všechno pro poučení zasláno do Vídně, toť se ví, že ne telegraficky, nýbrž hezky volnou cestou úřední. A nežli to došlo do Vídně a vyřízení pak z Vídně zpátky k soudu vrchnímu a od tohoto zase k soudu trestnímu, uplynuly hravě dobré 4 měsíce, po kterýž čas já stále byl v poutech jako arcilotr až do dne 16. února 1865, kdy tu úlevu oznámili konečně i mně. Jak při tom bylo, povím na konci kapitoly.

Teď jenom chci opraviti své tvrzení, že měl jsem pouta stále na nohou až do 16. února příštího roku.

Počátkem listopadu byl mi totiž dán do separace za soudruha Fr. Winkler, t. č. ještě ne okresní tajemník na Mělníce, nýbrž redaktor Taxisova „Boleslavana". Byl odsouzen pro ten časopis na 4 měsíce také do žaláře, do lehkého sice, tedy bez pout a trestnických šatů, ale přece do žaláře, oprávňujícího jej k spolubytí se mnou.

Strávili jsme pospolu již čtvrt leta. Z večera před Hromnicemi pak Winkler radostí, že věznění naše schyluje se ke konci, dal se v separaci do veselého tančení polského mazuru. Já seděl na železné posteli a díval jsem se naň. A tu on, prováděje okolo mne zas jednu taneční figuru, pravil s pohledem na moje železa: „Hleď, tak ty si poskočiti nemůžeš!" „Že ne?!" odpovídám já, a u vědomí své síly zdvihl jsem sedě nohu na druhé koleno a sevřel rukama pozdvižené pouto z obou jeho stran. Zakroutiv rychle v opačných směrech oběma „ušima" okovů, končil jsem siláckou produkci mocným ryc! a čepička nejtu,

uzavírající obě křídla želez, ulítla jako po sfouknutí. Já pak, zvednuv levou rukou odpoutané pouto s podlahy a pravou chopiv Winklera, tančil jsem s ním mazur až pozdě do noci. O Hromnicích ráno šel jsem k rapportu, abych oznámil inšpektorovi, že dlouhým nošením želez jeden nejt se obrousil a pouto se vyvléklo. Ježto však uvolněný okov nemohu ani stále za sebou vléci ani jej pořád v ruce nositi, proto aby nařídil, by mně byl hned zase znova naražen.

Žádostí tou jsem uvedl radu do velikých rozpaků. Vzhledem k dávno už platné, ale Jarošem oddalované úlevě nevěděl v tom okamžiku, má-li mně dát pouto narazit, nebo i to druhé sundat. I vypomáhal si vytáčkou, že mi to dnes nemůže dát udělat, protože je velký svátek, o jakémž zámečník ani není doma. „I vždyť on to umí narážet i každý zdejší hospodář!" namítal jsem já. „Už jsem řekl, že to dnes nemůže být, a při tom zůstane!" prohlásil Jankovský velitelsky, a já odešel, spokojen s jeho rozpaky.

Druhého dne před polednem, když už se poradil inšpektor s návladním, oznamoval mi hospodář, že hnedle přijde zámečník do separace, aby mně pouto zase narazil; na dvoře že skládají Podskaláci pro soud dříví, tam teda prý se to nemůže přibíjet. „I může!" řekl jsem určitě; „Podskaláci vědí dobře, že nejsem tady pro krádež neb cosi podobného, a jestli snad u soudu někdo se stydí za mé okovy, já se za ně stydět nemusím." I stalo se po mém. Dole obklopili nás Podskaláci, aby viděli, jak už po třetí narážejí se na špalku pouta takovému novinářskému arcilotru.

Nosil jsem ty „náramky" na nohou ještě dalších 14 dní, do řečeného už 16. února, kteréhož dne hospo-

dář kvapně otevřel dvéře separace, oznamuje mi překotně už na prahu, že přišla taková a taková úleva pro politické vězny, že budou mi sundány okovy a přinešeny mé vlastní šaty atd. atd.

Není snad zavřeného člověka, aby neměl spočítáno, jak dlouho ještě má a bude sedět. Také já toho dne věděl, že do uložených osmi měsíců schází mně pouze jedenáct dní. A že ta špetka času nestála mi už za to, abych si dopřál výhod, dříve tak dlouho mi zadržených, proto jsem odpověděl hospodáři, že je to se mnou nějaká mýlka, já že jsem o nic takového nezažádal, a proto že úleva patří zde asi někomu jinému a ne mně.

Hospodář odešel k inšpektorovi, aby mu oznámil, že nechci o úlevě nic vědět. Za chvilku však vrátil se ke mně s vyřízením, že mám jít k rapportu. Šel jsem tedy, a u Jankovského seznal jsem hned, jak velice změnila se situace. Kdežto jindy ani za návštěvy mé ženy nevyzval mne, abych si sedl, a rovněž nikdy mně, zločinci, neřekl „pane", teď pojednou oslovil mne sladounce: „Pojďte blíž k mému stolku, pane Vilímku, a sedněte si." „Děkuji, pane rado," odmítl jsem pichlavě, „já jsem zvyklý, tady stát." „Slyšel jsem, že nechcete si nechat sundat pouta?" „Nechci. Za jedno jsem o nic takového nezakročil, a za druhé by mně zítra jistě zas byla naražena. A nač tu třikrát prodělanou proceduru opakovat ještě jednou?" „I to by se už nestalo! Od císaře pána vyšla pro politické vězny zvláštní úleva!" „To je arci něco jiného. A ježto jsou v té úlevě také snad vyjmenovány ještě jiné výhody, proto zdvořile žádám, abych směl si tu vyhlášku přečísti k nabytí vědomosti o tom, co všechno nám bylo poskytnuto a co teda smím žádat a co ne."

Rozumí se, že nejednalo se mi o seznání toho, o čem jsem už dávno věděl z pašovaných novin, nýbrž o zjištění datum, kdy ta úleva byla ve Vídni vydána, abych se mohl zeptat, proč nedostalo se mně jí už dne 9. října lonského roku? Jankovský však patrně tušil, oč vlastně mi běží, a proto, chtě to zakřidovat, odpovídal výmluvou: „Ono je to ještě mokré v expeditu, ale já vám toho chtěl honem dopřát a proto ten spěch!" „Nic nevadí, pane rado, že je to posud mokré," odvětil jsem, tím zalháváním trochu již podrážděně, „vždyť víte, že jsem novinář, a takový umí zacházet s rukopisy: já to podržím takhle, aby nesmazalo se nic mokrého," a při tom zvedl jsem s radova stolu arch papíru za dva jeho protější rohy a doložil jsem určitě: „ale čísti to chci!"

A teď nastala katastrofa. Inšpektor vzpřímil se a zvolal nakvašeně: „Mně se zdá, pane Vilímku, že urputným zamítáním úlevy chcete urážet Jeho Veličenstvo nešetřením Jeho vůle!" „Cože, já?!" vzkřikl jsem ještě mocněji než on, neboť už překypěl hrníček mé trpělivosti, „já že chci urážet J. V. nešetřením Jeho vůle?! A kdo medle nedbal té Nejvyšší vůle už dne 9. října 1864, kdy ta úleva byla sem oznámena: také já — nebo vy zde všichni?!" A když už jsem byl v tom, spustil jsem na celé kolo další vypočítávání příkoří a křivd, novinářům tam činěných, a to tak z plných plic, že přiběhl od vedle i sám president soudu. Vida, jak jim čtu levity, počal mne chlácholit a konejšit řka: „I vždyť ono to s tím řetězem nebylo tak hrozné! My se na vás často dívali s hůry oknem, jak jste si na dvoře s těmi pouty takořka hrál!" „Snad, pane presidente, ale za to mám co děkovat v první

řadě Pánu Bohu, potom rodičům, a konečně i sobě, že při všem tom jsem zůstal zdráv! Zásluhou pánů zde to jistě nebylo!" A dovršiv dlouhý rejstřík jejich hříchů, končil jsem chladně: „A nyní teda mi dejte sundat pouta, jak bylo vaší povinností už před čtyrmi měsíci." —

Ze žaláře vyšel jsem 27. února 1865, den po prvních „šibřinkách" sokolských, což mne, člena jednoty od 1. dubna 1862, tedy už od jejího prvopočátku, a při tom z povolání pěstitele veselosti arci nemálo hnětlo. Ale za to potěšilo mne vždy, kdykoli jsem pak na ulici potkal Jankovského a viděl, jak on mne, krátkozrakého, pokaždé respektně pozdravuje dřív nežli já jeho. A to i potom, když stal se pro své zásluhy také „rytířem" jako pan Jaroš „z Adlershortu". Inu — něco za něco!

Kopuletý mladík.

Když doministroval Schmerling, Giskra, Herbst a Carlos i Adolf Auersperg, nastalo za jejich nástupců v konfiskování a odsuzování českých novin „utišení veliké". Časopisy měly svatý pokoj mnoho let a oddechly si náležitě po všech těch naháňkách na ně. Teprve v letech devadesátých po objevení se pražské „Omladiny" a po vyhlášení výjimečných soudů měly v Praze jednotlivé časopisy zas co dělat s policií a se soudy. A mezi tyto „obšťastněné" náležely dvakráte také „Hum. Listy" pro vtipy, jichž by si bezpečnostní úřad za klidných poměrů ani nepovšiml. V době jitření však zdálo se mu nebezpečným ledacos.

Toho času na př. zamazávaly se v noci černým lakem císařští orlíčkové na úředních tabulích a jiných veřejných nápisech, kterýžto osud potkal také poštovní schránku na Kr. Vinohradech. Pošta nepřikládala tomu velkého významu a nahradila schránku zamazanou hned zase skřínkou čistou. Ale ne na dlouho. Za nějaký den byla i ta opět zamazána lakem. A trpělivá pošta vyměnila ji zase za novou. Když však i ta za krátko byla potřena lakem, už po třetí, pošta ji sice opět sundala, ale už nenahradila žádnou jinou. A této okolnosti použily „H. L." ke dvouřádkové zprávičce o „posledním pomazání," jehož dostalo se té pak už nevyměněné poštovní schránce.

A tento dvouřádkový, jen událost konstatující „granátek" byl proti všemu nadání zažalován a já pohnán před výjimečný soud. Zrovna jako nějaký dvacítiletý „Omladinář"! Myslíte, že byl jsem obeslán pro schvalování pobuřujících skutků? Ó, dokonce ne! Tím prý jsem se dopustil rušení — náboženství!!

Dostavil jsem se před soud bez obhájce a odůvodnil jsem to tím, že neuznávám toho potřebu, aby mne někdo z něčeho „vysekával", protože opravdu se necítím vinným a obhájím se sám výkladem o tom, co je poslední pomazání a co znamená „poslední pomazání" v uvozovkách. I vytasil jsem se s dvěma školními knihami: s „Katechismem", schváleným konsistoří, a s Gebauerovou „Mluvnicí", schválenou ministerstvem. V Katechismu bylo ve zvláštní kapitole poučení o posledním pomazání, ale ač ta dvě slova se opakovala mnohokrát, nebyla ani jednou v uvozovkách, jimiž byl by se mohl těm slovům podkládati také smysl jiný, nežli církevní. Naproti tomu bylo v Mluvnici pojednání o uvozovkách, jimiž buď se uvádí doslovně něco citovaného odjinud, nebo jimiž podkládá se jednotlivým slovům zcela jiný význam, jako je na př. u zažalovaného zde „posledního pomazání", které tím, že bylo v uvozovkách, naznačovalo, že nemělo na mysli církevní akt, nýbrž jen to třetí a zároveň „poslední" pomazání schránky, neopakované vícekráte proto, že nebylo tam potom už co mazat. Atd.

Soud, ač výjimečně ostrý, propustil mne úplně z obžaloby, a návladní (po letech už jiný nežli Jaroš!) na odchodu mně venku gratuloval, řka, že posud neslyšel nikoho hájiti se Katechismem a Mluvnicí. A prý zcela případně a dobře.

*

Zdálo se však skoro, že tehdejší velký pán v Praze nemohl mi zapomenouti epigram, uveřejněný v září r. 1891 na sklonku první jubilejní výstavy, a že měl jsem tehdejší vtip odpykati náhradou teď pro věc docela jinou; neboť sotva že padla žaloba pro „poslední pomazání“, už tady byla zase jako na zavolání obsílka pro obrázek, jehož takto nezávadný smysl náhodou připouštěl štípalům vlasů také ještě výklad jiný, pro mne zlý, který bylo by těžko vyvracet při soudním hájení se. A ježto vyšetřování pokračovalo neobyčejně rychle, nabyl jsem přesvědčení, že jedná se o to, aby přelíčení bylo provedeno ještě před soudem výjimečným, který v té době už asi po třech nedělích, dne 12. září, měl pozbýti své platnosti vyzdvižením stavu výjimečného, načež by žaloba, kdyby setrvalo se na ní, byla se musela dostat před porotu jakožto soud tiskový. A před tu patrně se nechtělo jít. Proto ten spěch s vyšetřováním v srpnu.

Říká se: „Kdo uteče, vyhraje“, čímž řídil jsem se v době výjimečné také. Aby totiž muselo být odloženo stání až do poroty následkem toho, že nemohlo býti mně doručeno ustanovení dne ku přelíčení dřívějšímu, proto jsem — zmizel z Prahy. Ale jen pro soudního sluhu s obsílkou a pro policejní tajné, jimž pokaždé řekla moje žena, že pro veliký záchvat nervosity musel jsem na krátko odjeti ven do lesů zotavit se a že vrátím se hned, jakmile mi bude volněji; posud však že jsem se nevrátil, aniž by věděla, kde a kudy teď chodím. A já zatím byl „na cestách“ z pokoje do pokoje v bytu přítele a illustrátora Fr. Kolára, jehož rodina trávila prázdniny v Chrudimi a s nímž jsem se domluvil o „hře na schovávanou“ v obydlí do noci

nadobro osiřelém, do něhož on se vracíval teprve z divadla. A v tom „zátiší" pobyl jsem šťastně až do řečeného 12. září.

Jak jsem předpokládal, stalo se: jakmile byl toho dne vyzdvižen výjimečný stav, čímž porota zas nabyla platnosti, padla obžaloba u soudu beze všeho přelíčení hned pod stůl. Já pak, pozbyv pojednou všechnu „nervosnost" a cítě se už „volným", dal jsem příteli Kolárovi zcela krátkou výpověď z poustevnické residence a přestěhoval jsem se z bytu jeho zase do svého a ne nanovo do kriminálu, po němž se mi v tehdejší mé šedesátce už pranic nestýskalo.

Drobnůstky.

Vylíčil jsem už, že koncem roku 1856 na pouhé jen podezření, jako bych tehdejší svrchovaně nespokojený lid přemlouval ku stěhování do Ameriky, byl jsem beze všech důkazů o nějaké vině vypovězen na rok z Prahy a odkázán na své rodiště, z něhož nesměl jsem se vzdáliti dál než na hodinu cesty a ne na déle než na den. Ale ani na tomto dalším týrání neměli všemohoucí páni ještě dosti. Tehdejší pražská policie, vidoucí v každém hned škůdce státu a bojící se snad i svého vlastního stínu, chtěla mne, jí patrně hrozného člověka, pro jistotu učinit neškodným také pro budoucnost. Proto měl jsem být stůj co stůj odveden k vojsku, jehož služba tenkráte trvala mnohem déle nežli teď. Ušel jsem tomu osudu při jarním odvodu r. 1857 jedině tím, že v mládí mně doma mlýnské kolo trochu pošramotilo dlaň mé levé ruky, pro kteroužto, mně takto pranic nevadící „chybu“ byl jsem plukovním lékařem osvobozen na vždycky. Jinak byl bych prodělal tři války: r. 1859 v Italii, r. 1864 v Holštýně a Šlesviku, a r. 1866 buď zase v Italii nebo v Čechách proti Prusům, ač nebyl-li bych už v jedné z prvních dvou došel „věčného odpočinutí.“ A to všechno pro pouhé jen podezření!

* * *

V 1. sešitu 1. ročníku „Hum. Listů", tenkrát nepolitických, vydaného počátkem roku 1858, tedy v době svrchovaného absolutismu, byly uveřejněny také tyto tři „Časové otázky": „Jak je pozdě? — Kolikátého máme dnes? — Jak dlouho trvá letos masopust?"

Nebylo jistě ani školáčka, který by těm otázkám nebyl rozuměl. Jen policii nešly na rozum. Že byly ty otázky označeny jako „Časové", čula v nich Hermandada „jarní větřík" rebelantský. I byl jsem hned obeslán na ředitelství, kde si mne vrchní komisar Weber vzal do tuhé práce. Pořád a pořád chtěl vědět, co vlastně je tou „časovostí" řečeno, i trvalo hezky dlouho, nežli jsem ho přesvědčil, že neobsahují ty „časové otázky" nic jiného, nežli co právě obsahují.

A ku podivu: tenkráte tak těžce chápající komisar měl po letech bystrozraku a důvtipu tolik, že mohl se státi místodržitelem nejdříve v Linci a potom i v Praze! Pak, že nedějí se už zázraky!

* * *

Věčným konfiskováním časopisů hned v prvních letech éry „otce ústavy" nahromadilo se na můj vrub v očích Schmerlingova návladního 5 „zločinů" a 8 „přečinů", pro něž sumárně jsem počátkem listopadu 1863 měl třídenní přelíčení, jehož výsledkem byl rozsudek: 8 měsíců těžkého žaláře, ztráta polovice kauce a čtyřměsíční zastavení dalšího vydávání „Hum. Listů".

Odvolal jsem se sice dvakrát z rozsudku toho ke stolicím vyšším, ale jen proto, abych co možná oddaloval vykonání trestu. Že je rekurování za těch dob marné, věděl jsem dobře, a chtěl jsem jen získati čas, abych, možná-li, nějak neškodným učinil alespoň zastavení listu. A to se mi konečně jak náleží povedlo. Oznámilť jsem v posledním čísle toho roku, že vzhledem k soudnímu zastavení „Humor. Listů" na 4 měsíce nechci teprv čekati, až rozsudek nabude moci práva a zastaví list uprostřed ročníku, z čehož by mohly povstat zbytečné zmatky u odběratelstva, nýbrž že zastavuji sám už teď další vycházení „H. L." A rozloučil jsem se s listem i se čtenáři.

Asi druhý nebo třetí den na to oznamoval v novinách můj spolupracovník Ed. Just, že počne vydávati politicko-satirický čtrnáctidenník „Bič", který bude vycházeti vždy první a třetí pátek v měsíci. A o nějaký den později zas jiný můj spolupracovník, Jos. R. Novotný, ohlašoval také v novinách vydávání politicko-humoristického čtrnáctidenníku „Blesk", vycházejícího vždy druhou a čtvrtou sobotu v měsíci. A ejhle: oba ty časopisy vycházely v novém roce skutečně a — doplňovaly se vzájemně na týdenník, nota bene na týdenník bez kauce a bez kolků!!

Že hlavně tyto dvě poslední věci nemálo hnětly slavné úřady, nemohoucí v tom brániti ani Justovi ani Novotnému, ukázalo se nepokrytě, když jsem brzy na to k vůli čemus jinému přišel na policejní ředitelství do kanceláře tiskové. Sotva mne spatřili policejní rada Dederra (průvodce K. Havlíčka do Brixenu) a komisar Duffek (později ve Vídni jako

„Julius Rosen" spisovatel něm. veseloher), spěchali hned proti mně s pravítky v ruce a chtěli mne žertem „zlinýrovati" za to, že tolik práce jsem jim způsobil tou „filutářskou" náhradou za „Hum. Listy". Všechny příslušné zákony rakouské prohledali prý, nedalo-li by se tomu zabránit, ale nikde prý není o čemsi takovém ani zmínky. Jen Prušáci prý už pamatovali na to, prohlásivše ve svém tiskovém zákoně, že takové doplňující se časopisy dlužno míti za týdenník atd.

Slovem: „Bič" a „Blesk" vycházely vesele dál, protože zákonně nemohlo se nijak na ně. Ale co medle dbal všemohoucí návladní Jaroš takových nemožností? Když koncem května 1864 listopadový rozsudek můj nabyl moci práva, připojil k němu dodatek se samovolným prohlášením, že zastavuje na 4 měsíce také „Bič" a „Blesk" jakožto pokračovatele „H. L." Punktum a dost! A že jsem té doby už bez odkladu musel nastoupiti žalář, bylo tímto mým uvězněním i po krátké slávě obou čtrnáctidenníků. Ale po té „slávě" přece ne, že staly se „rodiči" několika čtrnáctidenníků vážných, doplňujících se po příkladu humoristických předků také na týdenník bez kauce a bez kolků, těchto mořitelů volného tisku.

* * *

„Bič" a „Blesk" vycházely, jak už praveno, jenom pět měsíců. Navzdor tomu však byli přec i oba jejich redaktoři odsouzeni: Ed. Just k peněžité pokutě a Jos. R. Novotný na šest neděl do vězení. A též potom,

když „Hum. Listy" po soudním zastavení vycházely zase dál, byli také jejich pozdější nominelní redaktoři stále stíháni. Na př. Fr. Pechánek, odpovědný redaktor a vydavatel, kdežto já pak už byl uveden na „H. L." pouze jako „majitel listu", což návladnímu vadilo. I vyhledal hravě v „H. L." závadnou věc a dal mne obeslati k výslechu. Byl jsem toho mínění, že jedná se o nějaké svědectví. Když však jsem ze zaváděného protokolu seznával, že dávají se mi otázky ne jako svědku, nýbrž jako obžalovanému, odřekl jsem ihned všechno další odpovídání, protože jako pouhý majitel listu nejsem za nic odpověden. „O to právě se jedná," namítal vyšetřující soudce, „čím takový majitel listu je; v tisk. zákoně není o něm ani zmínky." „Čím je? Tím asi, čím byl by majitel velkého statku rolnického, kdyby se nabažil života venkovského a chtěl dále žít v hlavním městě, k vůli čemuž pronajal by celý statek svůj nájemníku, odpovědnému pak úřadům za všechno, cokoliv se děje na usedlosti té v nepřítomnosti majitelově."

Toto mé vysvětlení stačilo úplně. Víckrát nebyl jsem už volán k výslechu. Ovšem — další pokuty a ztráty z kauce nehradil ani potom odsouzený „nájemník", nýbrž vždy zase neodpovědný „majitel statku". Nic jinak, než jakoby měl místo kapsy bankál!

* * *

Při nastupování osmiměsíčního žaláře bylo mi povoleno vzíti si s sebou větší počet knih, abych měl čím si krátit dlouhou chvíli ve vyžádané samovazbě.

Tato knihovnička prokazovala mi pak služby velmi dobré. A nejen mně, ale brzo i mému „konkáři",*) takto hodnému občanu z Křivoklátska, který zavřen byl už po kolikáté pro náruživé pytláctví, kteréhožto „sportu" prý nezanechá dřív, dokud se nestane — panským hajným. A tento člověk, kdykoli u mne „poklízel", díval se vždy takřka závistivě po mých knihách na stolku, až konečně jednou za okamžité nepřítomnosti hospodářovy vyhrkla z něho prosba, zdali bych mu někdy nějakou tu knihu nepůjčil. „To nemohu, protože nesmím, ježto vám nebyly knihy povoleny," odvětil jsem; „ale víte co? Na tom rohu zde bude vždy ležet kniha; tu si pokaždé v kajdě odneste, ale bez mého vědomí. A kdyby ji pak inšpektor u vás nalezl, přiznejte se mu, že jste mi o ni neřekl, nýbrž sám si ji tajně na přečtení vzal." A při tom zůstalo.

Jakým dobrodiním bylo pytláku čtení, vysvítá nejlépe z toho, že za krátko chtěl se mi za to odměnit. Při jednom zas uklízení šeptal rychle, že zaopatří mně 3 klíče: od mé separace, od železné mříže u točitých schodů, vedoucích na dvůr, a od vrat ze dvoru na ulici proti „Hopfenštoku", abych prý mohl v noci uprchnouti. Poděkoval jsem mu za dobrou vůli, řka, kdybych byl chtěl utéci, že bych tak byl učinil, jako někteří jiní, dokud jsem byl ještě na svobodě. Ale nyní prchat v noci vraty na ulici a vydávat se ne-

*) „Konkář" je „lehký" trestník mírné povahy, jemuž dovoluje se chodit po chodbě při obstarávání potřeb pro separace. Všichni zavření považují „konkářství" za veliké ulehčení trestu proto, že mohou se pohybovati mimo svou celu.

bezpečí, že voják, stojící tam na stráži, mne na útěku zastřelí, to že mi nenapadá ani ve snách. „Tedy zaopatřím klíč alespoň tamhle od toho!" doložil šeptem a ukázal prstem na zamčené okno pod stropem.

Druhého dne čekal „konkář" při zametání jen, až zase odskočí hospodář na chodbu. Jakmile tento byl venku, sáhl poklizeč rychle do kapsy kajdy své a vytrhnuv druhou rukou dřevěný hřeb z věšáku na zdi, nahradil jej hbitě přineseným hřebem jiným, zamumlav jen :„Klíč!"

Když oba odešli, prováděl jsem hned inšpekci. Vyndal jsem z věšáku dřevěný hřeb „konkářův" a prohlížel jej. Hlavička byla jak u ostatních, ale konec byl válcovitě osoustruhovaný a vespod uprostřed žlábkovitě proříznutý. A celé to zakulacení i se žlábkem bylo velmi pěkně a pevně plechem vyloženo, zrovna jako od řemeslníka.

Nedalo mně to, abych neudělal ihned „průbu". Přistaviv pod okno ke zdi stolek a před něj židličku, vylezl jsem navzdor poutům s jednoho na druhé a se stolku pak vyhoupl jsem se až na polštářík zamčeného okna. Dřevěný klíč zapadl do otvůrku v rám[illegible] okna, jako když ho tam ulije! Zatočil jsem jím [illegible] a okno bylo otevřeno! Svěží vzduch ovanul mi skrá[illegible] a já byl šťasten, že v parném červenci nemusím [illegible] vdechovati neprovětrané dusno stále zavřené [illegible] parace, zavřené i v okně klíčem, jako u nejh[illegible] zločinců, u nichž jedná se soudu o to, aby n[illegible] se dohodovat z otevřených oken.

Avšak jsou lidé, kteří závidí člověku i s[illegible] štěstí. Tak i zde.

Různí dobrodinci lidské společnosti v protějším křídle trestnice, vidouce mé okno otevřené, hlásili se k raportu: že prý, když já, oni také chtějí mít okno otevřené. Následek toho byl, že rada Jankovský přišel ke mně na inšpekci. Po několika všedních otázkách pohlédl, jakoby náhodou, i vzhůru k mému oknu a pravil na oko překvapeně: „Aj, vy máte otevřeno?!" „Mám, pane rado, a to proto: Když rozsudek nabyl moci práva a polovička mé kauce propadla, žádal jsem vzhledem k tomu, že po čas svého uvěznění nebudu moci živiti svou rodinu, aby jí byla vydána zbývající druhá polovička kauce. Odřeklo se mi to, ježto prý ty peníze musí ručiti také za vykonání trestu mého i v tom případu, kdybych v žaláři povážlivě se roznemohl, aby pak bylo z čeho léky kupovat. I nabízel jsem zálohu 500 zl. na ty případné léky, jichž by z **té** sumy mohlo býti ne na lahvičky, nýbrž hned na džbery. Ale i to se zamítlo. Z toho jsem nabyl přesvědčení, že stonání zde bylo by pro mne tak drahé, že by mohlo ohrožovat i celý zbytek mé kauce. Abych tomu předešel, chci tady dle možnosti zůstat zdráv. A poněvadž jednou z podmínek zdraví je čerstvý vzduch, proto si okno otvírám, abych se tu nezalk', proti čemuž sl. soud snad nic nemůže mít, jelikož mne odsoudil toliko do žaláře a ne také k smrti."

To ťalo do živého. Inšpektor, zakejvav hlavou, mlčky odešel, a já otvíral okno stále, i v době zimní. A dělalo mi to dobře.

* * *

[illegible]

* * *

[illegible] za [illegible] [illegible] postavení [illegible] nám novinářům [illegible] žádný den [illegible] rekursi [illegible] a jiné příjemné výnosy.

Rozumí se, že navzdor svému věčnému usmívání byl nám všem solí v očích. To však ho nezdrželo, aby jednou o Sylvestru nepřišel mi přát Nového roku s rozevřenou dlaní na zpropitné. Myslil jsem tenkrát, že hořkého miliusa vyhodím. Ale neučinil jsem tak. On totiž byl — mnohem větší a hranatější nežli já a nebyl by se dal.

Doslov z doby politické pokleslosti:

Hodinám na věži trestního soudu.

Vy novoměstské hodiny,
jak rád vás slyším bít!
Vždy vzpomínám, že musil jsem
kdys pod vámi tam dlít.

To byla doba nadšení!
Být zavřen — velká čest!
Teď chodí každý schlípeně ·
kde mužnost naše jest?!

Ó hodiny, já pod vámi
bych nanovo chtěl dlít,
jen kdyby Čechů srdce zas
tak chtělo pro vlast bít!

Hořké chvíle za Bacha a Schmerlinga v letech 1850—1865.

II.

POMNĚNKY LITERÁRNÍ, UMĚLECKÉ A SPOLEČENSKÉ.

V letech padesátých a také ještě roku 60. až do jara r. 61. nebylo v Praze krom Měšťanské Besedy (na nynějším Příkopě) žádných jiných jednot a spolků, v nichž byli by se mohli scházet uvědomělí Čechové. Policie jednoduše nedovolila zakládání jich. Proto scházeli se z večera ti kurážnější v Besedě, kde na př. ve velkém pokoji před hlavní dvoranou zasedali pohromadě starší pánové Palacký, Purkyně, Rieger, P. V. Štulc, Hamrník, K. J. Erben, Brauner, Krejčí, Zap a ostatní, kdežto literární dorost soustřeďoval se v tomtéž pokoji hned u vchodu (z venčí) za rovněž dlouhým stolem, jejž Em. Tonner nazval „Amurem" na počest současného anektování toho území Ruskem.

Mezi nás mladé chodil také Dr. Podlipský, jejž jako lékaře ptal jsem se jednou, není-li to nejslabší stupeň psotníku, když nemluvně ze spaní se usmívá, při tom však také tvářičkami poškubuje, jakoby mělo v nich malé křeče. „Co vás napadá, psotník!" odvětil doktor, „to se ten capart hodně napil a potom hned usnul, načež mu nestrávené mléko v žaludku začalo kysat, čímž přimělo k nevolným pohybům jeho slabé lícní svalky." „Váš výklad je lékařsky jistě správný, ale ukrutně prosaický! To u nás, ve východních Čechách, mají o tom názor poetičtější. Říkají, že s takovým ve spaní se usmívajícím děckem Krášlík

pohrává." „Jak jste to pravil, že u vás říkají?!" zvolal v tom za mnou K. J. Erben, přikvapivší od stolu „starších". „Že s ním Krášlík pohrává." „Tak vida: Krášlík! Zas jeden slovanský bůžek!" plesal rozradostněný sběratel a pěstoun národní poesie, jenž právě pilně shledával také roztroušené drobty Slovanského bájesloví. —

*

Kteréhosi dne před sv. Janem Nep. r. 1861 sešli jsme se opět i my mladí v Měšťanské Besedě „na Amuru", a že byla doba už volnější, rokovali jsme také o tom, že právě tvořené jednoty „Sokol,"„Hlahol" a „Umělecká Beseda" budou muset po svém založení ve spojení s divadlem a s Hospodářskou společností o každé příští sv.-janské pouti pořádati v Praze jakési „olympické hry" české, o nichž by provedly veřejně to nejlepší, nač se zmohly v roce právě minulém. Takové soustředěné produkce měly být (a jak se průběhem let ukázalo, také skutečně byly) lákadlem všeho českého lidu a ne tedy jen poutníků, aby ke dnům sv.-janským přicházel do Prahy duševně se občerstvit a národně sesílit.

Myšlenka byla přijata s nadšením nejen nás mladých, ale i naslouchajících starších pánů u druhého stolu; neboť když jsem potom na odchodu zastavil se v šatně, zaklepal mi kněz-vlastenec P. V. Štulc na rameno a pravil zaníceně: „Všecko to dělejte, jak jste povídali, úplně všecko, ale trošku nám sv. Jana také nechte!"

*

V letech pozdějších byl horlivý národovec P. V. Štulc také členem družstva pro vydávání illustrova-

ného týdenníku „Světozor“, trpícího stálým schodkem. Jednou potkal jsem ho na ulici, když šel s Drem Riegrem z poradní schůze toho družstva. Zastavil mne, řka: „Vy také vydáváte obrázkový časopis. A vycházíte?“ „Vycházím.“ „A jak to děláte, že vycházíte?“ „Jak to dělám? Já jednoduše o list se starám.“ Štulc a Rieger pohlédli na sebe a mlčky mně dali za pravdu, načež v krátkosti změnili administraci „Světozoru“.

*

Jan Ev. Purkyně byl učencem tak věhlasným, že jednou jej správně došlo psaní z Ameriky, adresované pouze: „Jan Ev. Purkyně v Evropě.“ Jeho světově uznaná učenost nepřekážela mu však, aby nebyl svrchovaně lidumilným. S každým rád porozprávěl a pro každého měl vhodné slovo — často arci také sarkastické. Když na př. dovršil svou 70 (nebo už 75), dostavila se k němu s gratulací také velká deputace českých mediků. Všichni v slavnostním oděvu, s rukavičkami plesovými. Purkyně, vyslechnuv s úsměvem jejich přání, ptal se, jakoby pochyboval: „Vy jste všichni medikové?“ „Jsme, pane profesore! Což nás neznáte z přednášek?“ „Já jen proto, když jste medikové, že mi povíte, která kůže je hezčí: lidská, nebo kozí?“ „Rozhodně lidská!“ „Tak proč tu hezčí zakrejváte tou ošklivější?“ tázal se Purkyně dál a ukázal na jejich hlazené rukavičky z kozí kůže.

*

Za příčinou stavby Národního divadla byla Drem Riegrem svolána velká schůze na staroměstskou radnici. Očekávajíce zahájení, seděli jsme už

všichni, jen Purkyně obcházel po svém zvyku od židle k židli a pohovořil s každým několik slov. Přistoupil také k Šamberkovi, jemuž již tenkrát v týle notně řídly vlasy, a chválil jeho včerejší sehrání Julia Césara. „Něco vám však přece musím vytknout: v době, kdy ten kus hraje, neměl Julius César ještě žádnou pleš.“ A postoupiv s usmáním od Šamberka k vedle sedícímu herci jinému, zapředl rozprávku opět s ním. Ale ten po takové špičce, dané Šamberkovi, bál se takřka starého pána a neodpovídal mu ani, aby neutržil také něco pichlavého. Purkyně, zavrtěv hlavou nad hercovou zamlklostí, prohodil na odchodu: „Což vy mluvíte jen to, co vám suflér napoví?“

*

V mladších letech byl jsem zvyklý nosit hůl, kteréžto zbytečnosti odnaučil mne mžikem Purkyně. Potkav ho jednou na Spálené ulici, byl jsem jím zastaven otázkou: „Která pak nožička vás bolí?“ „Mne, pane profesore? Žádná!“ „Tak proč nosíte tuhle to? Když bych vám tu hůl teď vzal, nevěděl byste, co s osiřelou rukou máte dělat.“ „Boží pravda, pane profesore! Ode dneška hole nenosím!“ A s povděkem jsem dostál slovu, odloživ zbytečnost zdravého člověka.

*

Veřejné přednášky ve spolcích, teď obvyklé, zavedla dle mého návrhu teprv Umělecká Beseda, v níž je zahájil její místopředseda prof. Purkyně. Jako fysiolog zvolil a hlavně přítomným členům divadla vykládal, že máme cvičiti a své vůli podřizovati také všechny svaly hlavy své, abychom libo-

volně mohli ovládati vlasy, uši, nos a vůbec celý obličej, v čemž prý nás zahanbuje i mnohé zvíře. Kůň na př. pohybuje, když chce, svou hřívou na hlavě do předu i do zadu — koukejte, takhle: (a teď posunoval Purkyně své vlasy do čela i do týla.) Jsa krátkozrakým, seděl jsem v první řadě židlí a vyzdvihl jsem ruku do výšky jako žáček ve škole. „Co pak chcete?" tázal se vlídně Purkyně. „Pane profesore, to já také umím!" „Ukažte!" I dělal jsem vše po něm. „Zcela dobře! A umíte také stříhat ušima?" „Umím!" „Ukažte!" Ukázal jsem. „Hm, hm! A což nozdry nosu: máte je také v moci?" „Mám!" „Ukažte!" A já hned rozvíral a opět schlipoval nozdry. „Poslouchejte, kde pak jste se tomu všemu učil dřív než já?" „Už jako hoch doma ve škole." „Dobře. A tomu též, aby půl obličeje plakalo a půl se smálo?" „Ne, tak daleko jsme to tenkrát nepřivedli." „Tak přece umím o něco víc než vy," liboval si ironicky starý pán, a změniv ve chvilce jednu svou líci v masku tragedie a druhou současně v masku veselohry, jal se pak zase dále přednášeti o výcviku zanedbávaných svalů.

*

Ferd. B. Mikovec byl r. 1848 a 1849 dobrovolníkem v armádě bana Jelačice, čímž založil si obrázek ve Vídni. Když pak v polovici let padesátých žádal v Praze za koncesi na vydávání belletristického týdenníku „Lumír", vláda jemu povolení mimořádně dala, ježto v bojovníku proti Maďarům spatřovala muže spolehlivějšího, než byli Čechové ostatní.

„Lumír" vycházel, ale původní produkci mnoho neprospěl. Mikovec byl archeologem a starožitníkem

víc nežli redaktorem belletrie, takže byl i viděn, jak v průjezdě domu před výkladní skříní starých obrazů a spisů ve svém elegantním obleku — leží na břiše v prachu, aby mohl si přečísti v dolejší části skříně něco až u samé země.

Aby se nezdržoval pročítáním původních prací, zaslaných „Lumíru", dával do tohoto nejraději překlady z cizích literatur, při nichž měl redigování veliçe snadné a rychlé: podíval se na jméno původního spisovatele a na jméno překladatele, a byla-li obě jména dobrá, věděl, že je i věc dobrá, a zaslal ji celou do tiskárny se vzkazem sazeči, aby si bral z toho do čísel vždy tolik, mnoho-li kdy bude potřebovat.

Já z tohoto zanedbávání původní práce jednou těžil pro „Humoristické Listy", které až do r. 1861 byly nepolitické. V. Č. Bendl, v té době již kaplan kdesi na českém jihu, zaslal mi svou podařenou humoresku „Tatínkovy juchty" s upozorněním v dopise, že už asi před 2—3 lety zaslal ji také do „Lumíra". Věda, že v tomto otištěna nebyla, počal jsem ji hned uveřejňovat. I podivil jsem se nemálo, když při druhém „pokračování" gratuloval mně k získání tak výborné humoresky V. Filípek, bývalý spolupracovník Rubešova „Palečka" a t. č. spoluredaktor mosaikového feuilletonu „Lumíra". Na mou otázku, proč teda ji neuveřejnili sami, když ji měli už 2—3 léta, Filípek šel a u Mikovce pátral. A našel skutečně v jeho nakupených papírech i Bendlovu starou zásilku, posud panensky netknutou.

*

Kdykoli v letech padesátých tehdejší pražský arcibiskup kardinál Schwarzenberg dával nějakou hostinu, býval na ni pozván vždy také výborný společník P. Kar. Vinařický, aby svým nevšedním rozmarem bavil celou společnost církevních hodnostů. Mezi těmito byl také „důstojný" předchůdce nynějšího pana Frinda, co se týče lásky k Čechům. A ten si dobíral Vinařického, chvalně známého spisovatele a horlivého vlastence, jak prý jen se může zabývati pěstováním češtiny, řeči tak tvrdé, že má i celé věty bez jediné samohlásky, jako na př. „Strč prst skrz krk". Vinařický, nazvav tu hříčku po německu „Schnackspruch", vsadil se o dávku zlata, že dokáže jsoucnost toho „Schnackspruchu" také v němčině. A vyhrál. Napsal totiž výtečnou satyru „Der Sprachenklangmesser" v hexametrech německých, co do formy básnicky dokonalých, co do řeči však schválně tak kostrbatých, že při trochu rychlejším čtení slov zdálo se, jakoby jel trakař po kamení. A v těchto neskonale drsných hexametrech byl proveden nevývratný důkaz, že i němčina se honosí svým „strč prst skrz krk", nemluvě ani o všech ostatních, pro jazyk krkolomných produkcích té velebené řeči.

Vydání spisku svěřil Vinařický mně, aniž by sám se jmenoval na titulním listu. Zaslali jsem jej tenkrát všem německým časopisům v celém Rakousku a známějším listům v Německu. Z odběratelů pak byl nejhlavnějším Moravan Bílek, majitel a řiditel vyhlášeného pensionátu ve Vídni. Týž objednával té brošurky každou chvíli 50 výtisků, jež takto rozšiřoval: Kdykoli seděl ve vinárně nebo v jiné veřejné místnosti vídeňské a někdo se tam otíral o češtinu, Bílek

mu nepozorovaně všoupnul do jeho pověšeného svrchníku řečený spisek, jejž když nevědomky „obdarovaný" doma našel a si přečetl, často se obrátil na jinou víru a více už si netropil hloupé lence z češtiny, již pravidelně ani za mák neznal.

*

Velice plodný a dobrý povídkář Prokop Chocholoušek byl navzdor svým ostrým okulárům přece ještě tak krátkozrakým, že, maje při psaní hlavu skloněnou až k papíru, na tomto často špičkou nosu setřel, co právě byl napsal. Ano, když počátkem let šedesátých vycházel politický denník „Hlas", v jehož redakci se Sladkovským, Vávrou-Haštalským, Nerudou a Barákem byl také on, stalo se jednou, že jeho rukopisu nemohli sazeči v noci nijak rozumět: žádná řádka nebyla jak se patří ukončená, čímž porušen byl také smysl celku. Chocholouška nebo někoho jiného se zeptat nebylo možno, protože tak pozdě v noci už nikdo nebyl v redakci. A tu konečně napadla jednoho sazeče moudrá: šel k Chocholouškovu stolu podívat se na jeho podložku při psaní. A ejhle: na té v pravo byly skutečně konce řádek, v rukopise nedopsaných, o nichž krátkozraký pisatel ani dost málo nevěděl, že v nich už nepokračuje na redakčním papíře, nýbrž na podložce.

*

Vítězslav Hálek potřeboval kdysi do čehosi hrst samorostlých nadávek. Aby jich nemusel vymýšlet, zašel podle zkušenosti z dětských let k Vltavě a usednul na břehu, očekávaje plutí vorů. Když tyto se blížily, dal Hálek obě dlaně k ústům a zvolal plným hla-

sem vorům vstříc: „Martine, rudluj!" Řídič na prvním voru mrskl sice očima v stranu volajícího, ale mlčky plul dál. Hálek, znaje „své Pappenheimské", houkl za chvilku po druhé na blížící se: „Martine, rudluj!" Řídič obrátil se už na voru k pokušiteli a vyndav krátkou dýmku ze zubů, odplivl sykavě a mrštil hněvivě pohledem, ale plul přece zas mlčky dál. Hálek, vida a věda, že hrníček trpělivosti už přetéká, zvolal za okamžik po třetí na blízkého už plavce: „Martine, rudluj!" Teď ale „Vltavou křtěný", nanejvýše dopálen zbytečným napomínáním k pracovitosti beztoho už velké, vytáhl stavidlo své výmluvnosti a spustil na celé kolo. Výkvět lidového „názvosloví" byl tak hojný a tak jadrný, že Hálek sotva stačil ty klenoty zachycovat. A oba pak měli pokoj: plavec si odlehčil od plic a Hálek měl eminentní přezdívky.

*

V době „předbřeznové" (před rokem 1848) nebylo v Praze skoro ani pomyšlení na nějaké veřejné vystoupení uvědomělých Čechů. Za jedno jich ani nebylo tolik, aby se byli mohli presentačně ukázat, a za druhé byla by tomu bránila tehdejší policie, jak bylo vidět o pozdějším prvním „českém plesu", pořádaném také Riegrem. Proto scházela se ta hrstka vlastenců a vlastenek v soukromí na besedách domácích, kde správným českým hovorem pěstovali a tříbili svou zkalenou řeč, kde prozpěvovali známé jim písně národní a vypravovali si lidové pověsti a pohádky, slovem, kde tužili se ve vlastenectví svém. Jaká horoucnost a zanícenost ovládala tyto počátky národního hnutí, o tom nám vypravoval Kar. Sabina v Umě-

lecké Besedě případ, víře skoro nepodobný. Když jeden takový dychánek se zakončoval obvyklou familiární kávou, vstoupil do popředí P. Krolmus (Sumlork), horlivý sběratel národních písní, zvyků, mravů, tanců, zkazek a popelnic z předhistorických hrobů, a odhaliv přede všemi obal s přinesené popelnice, vykládal nadšeně o posvátném popeli našich předků v ní. A když jeho horováním nálada posluchačů byla nejroztouženější, vzal P. Krolmus se stolu kávovou lžičku a nabíraje její špičkou v popelnici špetky posvátného prachu, vsypal jej každému i každé do kávy. A všichni s největší uctivostí popel zamíchali a vypili vše až na dno . . .

*

Rada pražského magistrátu Bedř. Peška byl velice dovedný ve zpěvném přizpůsobování časových událostí podle nápěvů národních písní, o čemž svědčí bez mála každé číslo „Humoristických Listů“ z let šedesátých a sedmdesátých. Největší jeho „dílo“ toho druhu bylo drastické, humorem a vtipem překypující vylíčení války, Gyulayem nejapně vedené v Italii roku 1859, začínající u Pešky veršem:

„Šel jest jeden od Milána
bojovati,
Piemont a město Turín
dobývati;
ve Valoře se nasnídal
a v Mortaře naobědval,
prál, že bude již v Turíně
na svačině“

dle nápěvu písně: „Šel jest jeden od Jičína.“ Paškvil ten uveřejněn nebyl, protože by nebyl prošel censurou, nicméně dozvěděl se o něm i velitel jízdy generál Schlick až v Italii, kde posud meškal a Gyulayovi ne-

mohl trefit na jméno. A Schlick si tu Peškovu „epopeji“ dal v Praze 500krát opsat a rozdával ji „tam dole“ všem, na kom jen trochu záleželo. I sám Gyulay prý četl v ní:

„Ježíš Maria, pane Guylay,
copak dělaj’?!“

*

Jos. Jiří Kolár měl až do své těžké nemoci vlas úplně černý, ač se mu blížila osmdesátka. Když však si s karbunkulem dlouho poležel, zešedivěl na loži zcela, takže měl pak hlavu jako mléko. A tu jeho známý, spatřiv rekonvalescenta, zhrozil se, jak ta nemoc na něj účinkovala. A ona to zatím nebyla nemoc, nýbrž okolnost, že za těžké choroby v posteli nemohl si jako starý herec — barvit vlasy. Když ale pak už byla jeho šedivina prozrazena, přestal „hrát komedii“ a „přiznával barvu“ potom už stále přede všemi.

*

Karel Vít Hof, úředník pražského záduší, rád se zabýval také přispíváním do belletristických časopisů zprávami o cizích dílech uměleckých, o nichž nabýval vědomosti obyčejně z časopisů německých. A při tom si jednou šeredně škodil v očích znalců němčiny. Dočetl se totiž v čemsi, že je na umělecké výstavě v Mnichově také „ein Bild von Belang“, což po česku znamená asi „obraz závažný a důležitý“. Hof ale, neznaje významu toho rčení, rozuměl mu jinak a zpravil české čtenáře, že je na té výstavě také „obraz od Belanga“. Rozumí se, že v pražských kavárnách bylo hned velké veselí. Zvláště mezi umělci.

*

Bedřich Moser, vrátiv se r. 1861 z Liberce do Prahy, počal zde zase vydávati své „Brejle", známé již z roku 1848. Dlouho však jich nevydával. Jeho zdraví bylo už podkopané, takže za nějaký rok nemocen ulehl. Navštívil jsem ho a zastihl u něho jeho illustrátora, malíře Karla Purkyni, syna věhlasného učence. Moser, leže v posteli, právě mu odevzdával návrh obrázku do „Brejlí". „Mistře," domlouval malíři, „to vám povídám: nad figurkami udělejte hodně mnoho oblaků!" „Oblaků?! Medle nač? Těch přece tam není zapotřebí!" „Jak pak ne, když se mi jedná o to, aby zabraly také ještě trochu místa, které bych jinak musel vyplnit nějakým „říkáním"! A mně se to teď hrozně špatně píše." A dosti brzy na to přestal psát vůbec.

*

V polovici let padesátých vydávali Ant. Štrauch a Jan Gross nákladem knihtiskárny Kat. Jeřábkové sešitkový spisek „Diblík", konkurující s Bendlovými „Rachejtlemi", vycházejícími, tuším, zas u Rohlíčka a Sieverse. Gross byl veliký cynik. Na své vlastní dlouhé a hodně obloukovité nohy spáchal v „Diblíku" mnoho pošklebných epigramů a jedovatých vtipů. Ale také vůči jiným pouštěl jazyku uzdu. Jednou na př. v hostinci, do něhož chodil na oběd, přinesli mu jako dosytek tvarohové knedlíky, v másle takřka plovoucí. Ale ó běda: kromě knedlíků plavala v másle také — stínka! Gross nehuboval, nýbrž jen zaklepal na talíř. Když přiběhl roznašeč jídel, řekl mu Gross chladně, aby vyřídil v kuchyni: až zase budou tvarohové knedlíky, aby mu poslali na jednom talíři knedlíky a na druhém talíři štěnici, on že, až bude chtít, smíchá si to dohromady sám.

Dostudovav později práva, stal se státním úředníkem v Nepomuku.

Horší osud potkal jeho druha Štraucha. Jako dokonalý znalec polštiny stal se po vypuknutí polské revoluce r. 1863 jejím buď tajemníkem, nebo jednatelem, aneb čímsi podobným, k vůli čemuž měl být r. 1864 v Praze zatknut. Složili jsme se mu tenkrát na cestu do Švýcar, kam chtěl uprchnout. Ujel šťastně. Dostav se do Bavor, neodepřel si tam dobrého „truňku", jehož velkým ctitelem byl. A také ještě v badenské Lindavě u Bodamského jezera dopřával si „dobrých časů" v míře takové, že pak už v nejrůžovějším rozmaru sedl na loď, aby se dal převézti do švýcarské Kostnice. Sotva parník odrazil ode břehu, začal Štrauch u vědomí, že je na švýcarské lodi a tím už na švýcarské neutrální půdě, plný humoru vypravovati všem spolucestujícím, jak dobře provedl upláchnutí z Rakouska atd. atd. Když byl s líčením útěku hotov, přistoupil k němu kapitán lodi řka, „Všecko jste, pane, provedl ve svůj prospěch dobře: pouze jednu chybu jste udělal, a to chybu velkou: že jste v Lindavě nedopatřením místo na loď švýcarskou vstoupil na loď — rakouskou, která nepluje do Kostnice, nýbrž do Bregenze ve Vorarlbergu. Tam vás chtěj nechtěj musím odevzdat úřadům, nechci-li být zavřen sám pro nadržování uskokům; neboť vaše veřejné vypravování zde nezůstane tajným ani den." A tak se i stalo. Z Bregenze pak dodán Štrauch konečně až do Prahy, kde u trestního soudu měl svého útěku „líčení" docela jiné, než bylo to jeho na lodi.

*

Přistupuji ke vzpomínce velice smutné, pro její vzrušivost stále a stále odkládané . . .

Po 20 let, od r. 1872 do r. 1891, uveřejňoval jsem na první straně „Humoristických Listů“ velké podobizny zasloužilých mužů a žen českých i slovanských doby tehdejší i časů minulých, takže jich bylo už na 1000. A bezmála všechny provázel Jan Neruda životopisným feuilletonkem, v němž s obejitím suchoparných dat zrcadlila se zas duševní podoba vyobrazených.

Jako starý žurnalista věděl Neruda, že časopis, má-li vyjíti v pravý čas, musí také včas dostati své příspěvky. Proto byl dochvilným v zasílání článků i mně, o něž jsem ho nikdy nemusil upomínat. Ulekl jsem se tudíž nemálo, když v sobotu dne 22. srpna 1891 odpoledne mi Nerudova hospodyně přinesla od něho lístek se stručným sice, nicméně žurnalisticky starostlivým obsahem: „Můj milý! S neděle na mne nepočítej. Jsem těžce nemocen. Tvůj Jan Neruda.“

Ujednav už před obdržením toho dopisku se svým illustrátorem Fr. Kolárem, že k vůli obrázkům příštího čísla sejdeme se v sobotu večer o 7. hodině v tehdejší plzeňské pivnici na Perštýně, sestavil jsem rychle návrhy jich a vzal je hned s sebou na cestu k Nerudovi, k němuž mne přímo popohánělo neodolatelné puzení.

Vstoupiv do Nerudovy malé ložnice, tážu se hned na prahu: „Co je ti, Jene?“ „Zle mi je,“ odpověděl smutně, podávaje mi z postele ruku. O Nerudovi bylo známo, že je velice choulostivým a opatrným na své zdraví. Proto domníval jsem se, že je to pouze jakýsi strach před něčím snad domýšleným, a konejšil jsem ho, ale marně. „Ne, ne,“ odporoval, „tentokráte schy-

luje se to se mnou kvapem už ke konci; tak porouchané vnitro lékaři spravit nemohou." Bylo mně až úzko při takovém jeho přesvědčení o nutném již skonu.

Abych mu nepřitížil prozrazením vlastních pocitů svých, požádal jsem ho za svolení, bych směl odskočit na hodinku ke Kolárovi, a jakmile budu s ním hotov, že přijdu hned zas, abych mu posloužil, bylo-li by mne k něčemu třeba. „Tak přijď," řekl na rozloučenou.

Když jsme s Kolárem spořádali obrázky, vyzval jsem ho, aby šel se mnou k Nerudovi. Odřekl mi prosebně, ježto prý takové scény nemůže vidět. Šel jsem tedy sám. U Nerudova domu na Židovské zahradě setkali jsme se před 8. hodinou s Ig. Herrmannem, jenž přicházel z „Nár. Listů" přeptat se, jak Nerudovi je. Vešli jsme spolu do vnitř. V kuchyni seděla hospodyně a usedavě plakala. Bylo už po všem. Za tu hodinku! A u Nerudova lože stál jeho lékař dr. Michl a pořád ještě mu zkoumavě kladl ruku na prsa, jakoby ani nechtěl věřit, že to vzácné srdce už nebije. Já pak mohl jsem prokázat příteli místo jiných služeb teď už jenom tu, že jsem obešel redakce ostatních denníků se zprávou také pro ně bolestnou.

*

Josef Manes byl až úzkostlivě svědomitým na dokonalost každé čárky výtvarů svých. Proto nejraději kreslil a maloval dle přírody.

Jednou spatřil jsem ho na Perštýně, opřeného o krám kupce „u Bořivoje". Měl nohy podle svého zvyku spirálně stočené a oči upřeně hleděly ke kašně v zákoutí protějšího domu „u Koulů", kam dobrý tucet služek, letně takřka svlečených, přišel s putnami pro

říčnou vodu, tenkrát ještě nerozváděnou po domech. „Aha!" vytrhuji Manesa z nehybného pozorování. „jistě tu chcete zachytit pěkný obrázek žánrový!" „Ba ne. Celé skupení nechci mít; jen to vzorně krásné rámě potřebuji, které má odhalené tamhle ta v levo, Takové rameno hledal jsem po Praze skoro čtvrt leta, a zde konečně je!"

Když pak po nějakém čase vyšel velký sešit nádherně vydaného, Manesem mistrně illustrovaného „Rukopisu Kralodvorského", poznal jsem na předním obraze hned na první pohled „vzorně krásné rameno", jehož model byl hledán tak dlouho.

*

Václav Levý byl sochařem již rozeným. Nejen že již v útlém mládí dovedně vyřezával vše možné, jemu výtvarnictví nedalo pokoje ani ve volných chvílích věku pozdějšího, kdy na př. za večera seděl v hostinci. Kterýkoli host u stolu jeho nebo vedlejšího nespotřeboval při večeři všechen chléb a nechal ho kousek ležeti: už ten zbytek Levý měl a hned jeho střídu rozmačkával mezi prsty, aby ji proměnil v dobře vypracované tuhé těsto. Z toho pak modeloval (obyčejně pod stolem) dokonalé komické figurky nebo pitvorná zvířata, jimiž potom překvapoval společnost, připnuv na př. sousedovi, hledícímu jinam, na okraj jeho sklenice pěknou žábu žíznivou, chystající se s otevřenou papulou ke skoku do piva.

*

V letech padesátých dosáhlo úřední potlačování všeho českého takového stupně, že každý bál se už

také odebírat časopis i jen zábavný, aby jako „čtenář“ neupadl v podezření, že je nespokojencem. Proto také dopadalo to velmi bledě s odběratelstvem. Mikovcův „Lumír“ na př. měl i při své prémii a jako jediný svého druhu list pouze 800 předplatitelů. A „Humoristické Listy“ neměly o nic více, při čemž náklad na tyto byl mnohem větší pro četné jejich obrázky, tenkráte ještě dosti drahé dřevorytiny, takže nestačil jsem na list doplácet. A to i potom, když horlivý illustrátor jich, setník Mírohorský ve Slavonii, nabídl se mi obětavě, že bezplatně bude kreslit vše, „až mu budou prsty praštět“, jen abych časopis mohl udržet, čemuž také věrně dostál. Navzdor tomu však žádný div, že v září 1860, ve třetím roce vycházení „Hum. Listů“, přátelsky mně domlouvali Kar. Sladkovský, Vávra-Haštalský a redaktor „P. N.“ Josef Šesták, abych toho už nechal, že nejen se zakrvácím, ale ještě i hodných dluhů si nadělám. Já však, maje už jen malý zbytek svého jmění, odpověděl jsem odhodlaně po venkovsku: „Když na to už padla kráva, ať padne i tele!“ a počal jsem 1. října, kdy obnovovaly se mé ročníky, vydávati „na zkoušku“ ještě jedno čtvrtletí, v případu opětného nezdaření už to poslední. A zkouška se zdařila, ale jen mimořádným štěstím. Za tři neděle po zahájení nového ročníku, dne 20. října 1860, vyšel totiž „říjnový diplom“, klestící cestu ústavnosti. V listopadu a prosinci už byly všude u nás nové obecní volby nebo aspoň přípravy na ně, a „Hum. Listy“, nedbajíce, že jsou posud nepolitické, uveřejňovaly pilně volební čtení všeho druhu, čímž nemálo sloužily dobré věci už také proto, že toho času vycházel teprv na druhý měsíc pouze jeden český denník neúřední, Krásův

„Čas", na nějž vydavatel dostal koncesi nedlouho před 1. říjnem 1860. Následek politické „oblevy" a zasahování „Hum. Listů" do časových otázek byl, že jejich odběratelstvo počalo se vůčihledě zmahati, takže po Novém roce byla už jejich existence zabezpečena. A průběhem další doby sílily stále víc a víc, takže pak mohly přečkat nejenom své kruté útrapy policejní a soudní, ale také asi 20 humoristických časopisů českých, současně vydávaných. Mezi těmito byly v Praze Rachejtle, Diblík, Kovář, v našem smyslu Ed. Rüfrem redigované Leuchtkugeln, Brejle, Šotek, Paleček, Kopřivy, Illustrovaná Praha (neb tak nějak), Hloupý Honza a Šípy; v Jičíně Ženiálný humorista, v Brně Veselé Listy, v Olomouci Ječmínek a ve Vídni Švingulant a Čecháček. Atd. Ku podivu však jest, že tolik pěstitelů humoru jsme už měli a přece ještě nám není do smíchu! —

Konečně připomínám, nepočítá-li se čtvrtletní Časopis Českého Musea, že jsou „Humory" nejstarším listem českým, načnuvším letos již druhé půlstoletí své.

*

Ústavou z r. 1861 zas oživený národní ruch přivábil do Prahy také mnohé našince odjinud. Z Liberce vrátil se připomenutý už Bedřich Moser a z Vídně přijela krom hudebníka Ferd. Hellera též mladistvá slečna Ot. Malá, puzená sem neodolatelnou touhou po vystoupení na českém divadle. Dosáhla toho velmi brzy jako „Panna Orleánská". S jakým výsledkem, shrnuto je nejlépe do několika slov „starého pána" J. J. Kolára, režiséra kusu, jenž po ukon-

čení hry pochvaloval si spokojeně svým dvojnásobným r: „Konečně zas máme trragédku!", již bolestně pohřešovalo české divadlo po kolik let.

Ferd. Heller pak vydal rychle za sebou dvě „čtverylky", složené z melodií národních písní: první z českých a druhou z moravských. Obě byly tak oblíbeny, že za nedlouho hrály je nejen všechny hudební kapely, ale i většina kolovrátků. Jeden takový spustil ji také na dvorečku kavárny „u města Vídně" v domě „u Špinků", právě když jsme tam odpoledne seděli u malého stolku: Ferd. Heller, deklamátor Heřman Přerhof a já.

Jako pořadatel „besed" liboval si Přerhof ty skladby, já však namítal jsem, že nezdá se mi to dost přiléhavým, když odměřené, vážné kroky salonního tance francouzského provázejí zvuky národních písní českých, namnoze dovádivých; my že bychom měli mít nějakou čtverylku svou vlastní, složenou z národních tanců, provázených také popěvky českými. „Což je o to!" pravil Heller, „ale kde ty tance vzít?" Odpověděl jsem, že starý Link (otec nynějšího starého Linka) vypravoval nám jednou v taneční hodině, že na někdejších svých učebních cestách po venkově seznal mnoho národních tanců českých, čím dál více zapomínaných, a Link že by jistě ochotně přispěl z paměti své. Krom toho že je tu ještě starý P. Krolmus, horlivý sběratel všeho národního, a ten že jistě zná leckterý tanec český, Linkovi třeba nepovědomý. A Neruda jako Krolmusův dobrý známý a zároveň Linkův žák už „vyučený" zajisté rád by dělal prostředníka mezi oběma, čímž stal by se i spolutvůrcem národní čtverylky české."

Hellerovi líbila se myšlenka jak náleží, i došel hned k Linkovi. A konec konců byl, že za nějakou dobu po tom sestoupila se u tanečního mistra zvaná společnost 20 dam a 20 pánů, která v pateru carré nastudovala si „Českou besedu" tak, že lépe by ji nebyl mohl tančit snad ani žádný balet, což dosvědčiti mohou krom pisatele nyní ještě tři posud žijící účastníci té taneční tvorby z r. 1862: paní Sklenářová-Malá, Karel Link (tehda mladší, teď starší) a Ferd. Heller.

Abychom se mohli pochlubit svým uměním také veřejně, uspořádali Barák a Přerhof besedu v Konviktě, kdež na galerii byli přítomni též pozvaní předáci čeští: Palacký, Purkyně, K. J. Erben a jiní. A ti radostí z obnoveného zas kusu národního života ani nepřestali tleskati, takže jsme museli opakovat celou „Českou besedu" třikrát po sobě. Teď ovšem netančí se už tak precisně, protože to velké množství rozličných rychle se střídajících tanců a kroků vyžaduje píli a pozornost, kterých už dávno není u nás také v ledačems jiném.

*

Sochař Antonín Wildt a malíř Karel Purkyně byli nerozlučnými soudruhy v kutění taškařic. Co do postav nelišili se mnoho od Don Quixotta a Sancho Pansy: Wildt byl vyčouhlý a hubený s dlouhým rezavým vousem na bradě, dělícím se na svém konci ve dva „jazyky", kdežto Purkyně zas byl malý a zavalitý s řídkým vousiskem v obličeji, ne zrovna Adonisském. Wildt měl humor neodolatelný, jemný, nikomu neubližující, Purkyně zase vtip úsečný, trochu po otci

zděděný. A oba doplňovali se na žertovného šibala a nebyli by v noci snad ani usnuli, kdyby cestou z hostince domů nebyli provedli nějakou frašku.

Zvláště spadýno mívali na policejní hlídky, když tyto za tmavých nocí krokem odměřeným a pádným vykračovaly rozděleně po obou chodníkách. Tu jednou Wildt a Purkyně, došedše Ovocnou ulicí k bývalé kašně naproti Perlové ulici, zaslechli za sebou směrem od Václavského náměstí známý v Praze policajtský „vejšlap".

„Karle," šeptá Wildt, „jdi napřed a počkej na mne u Šlikova paláce." Purkyně mlčky šel, a Wildt, vyšvihnuv se potmě na okraj kamenné kašny a překročiv s tohoto dlouhou nohou vodu až k sousoší v stoje se objímajících děv uprostřed vodojemu, přehoupl se k těm panenkám, a přivinuv se jako socha nerozeznatelně k nim, zvolal žalostivě do tmy: „Pomóc! pomóóc!" Strážníci, jako když do nich střelí, dali se do běhu, každý po svém chodníku, aby zakročili, kde by jich bylo třeba. Přeletěvše v temnu vedle kašny skoro až k Platýzu, zaslechli vzadu nanovo úzkostlivé volání: „Pomóc! pomóóc!" V domnění, že ozývá se to z Františkánského plácku nebo ze Široké ulice, obrátili a spěchali do této. Dospěvše v ní bezmála k Pasířské ulici, slyšeli za sebou po třetí: „Pomóc! pomóóc!" I nabyli přesvědčení, že to odjinud již nemůže být než z ulice Perlové, a hnali se zpátky zas do ní a doběhli až na Uhelný trh. Wildt, oceniv dle ozvěny kroků vzdálenost jejich a maje toho honění křížem krážem už dost, přestoupil honem od sousoší na okraj kašny, s té tichounce na dlažbu a po špičkách dlouhými kroky rychle k Purkyňovi u Šlikova paláce a okolo rohu do

Spálené ulice, kde oba zlejduchové bydleli a v domech zmizeli. —

Jindy zase, když už také bylo „málo hodin“ a tma jako v ranci, šli domů opět z hostince na Slovanském vršku. Uprostřed Spálené ulice pak zaslechli známé dunivé kroky, blížící se od Karlova náměstí. „Karle, počkej u vašeho domu, jako bys zvonil na domovníka; já před „Donátem“ otevru klíčem dům, v němž mám dílnu, a schovám se ve výklenku protějších vrat. Co dělají oni jiným, uděláme my teď jim.“ Stalo se. Patrola, dospěvší k domu otevřenému v noci, koukla významně na sebe, a předpokládajíc, že by v něm mohl býti zloděj, vešla do vnitř. Wildt vida, že policajti už jsou „tam“, připlížil se jako had k otevřeným dveřím, a nastrčiv hbitě klíč, zavřel „ptáčky v kleci“. Ti pak uvnitř museli prosit domovníka, aby je pustil ven.

Takových švingulací bylo mnoho. Policejní ředitelství obyčejně o nich vědělo, ale že samo se muselo jim smát, nezakročilo nikdy proti těm věčně veselým kumštýřům. Dederra jim jen hrozíval prstem.

*

Kontrasty stýkají se sice často, ale to stává se přece málokdy, aby jeden a týž úsudek platil o dvou zcela různých věcech, jak jej doslovně pronesli můj někdejší illustrátor Fr. Kolár a historický malíř Petr Maixner. Od tohoto měl jsem už velmi pěkné illustrace komponovaných písní, které vycházely za redakce Jos. Zvonaře jako hudební přílohy I. ročníku „Humoristických Listů“, a projevil jsem mu ještě přání, že bych měl rád od něho také nějaký obrázek humoristický. „Takový já nedovedu vykreslit, i kdy-

byste mně sliboval nebeské království!" odvětil Maixner. A když jsem později jednou žádal Kolára zas naopak, aby k vážné básni na 1. stranu „Humorů" vykreslil hezkou a vážnou dámu v moderních šatech, odpověděl mi také: „To já nedovedu ani za nebeské království!" A pravdu měli oba.

*

Když bylo zakládání Národního divadla už přede dveřmi, nestačily německé časopisy dělati si z něho pošklebky, jmenovitě, jen abychom prý stavěli, že potom v něm nebudeme míti před kým hrát a že ještě rádi je přepustíme Němcům výměnou za jejich menší a staré divadlo stavovské. A zatím průběhem 40let ukázalo se tady českého obecenstva tolik, že je zde nyní stálých divadel šest!

Na velkolepých slavnostech zakládání „zlaté kapličky" byl zastoupen cely český národ. Z Podřipska přijelo také junácké banderium, z něhož si tropil jízlivé šašky Kuhův německo-židovský „Tagesbote aus Böhmen". Napadené banderium neodpovědělo Davidovi ani písemně, ani ústně, nýbrž mlčky. Skoupilo totiž v jeho administraci a v jejích filiálkách všechny výtisky hanlivého čísla a přivázalo je svým koňům těsně pod ocas, načež všichni na brunách, takto „mašlemi" vzadu vyšňořených, hrdě se účastnili slavnosti.

*

Český Mezzofanti, Čeněk(?) Šercl, osvojiv si hravě v Praze všechny řeči rakouské i zahraniční, stal se universitním profesorem v Rusku, kdež přiučil se i jazykům, přístupným zase tam, mezi nimiž také ně-

kterým asijským. A když už nebylo žádného, jejž byl by ještě mohl studovat, pustil se jako rozený filolog, „na slovíčka věčně hladový", z nouze i do zlodějské hantýrky ruské, polské a kterési asijské, neboť zlodějská chasa „všude bratry má", i v Asii.

Po několika letech přijel o prázdninách do Prahy navštívit Čechy. Jeho první cesta byla k někdejšímu svému mecenáši Vojtěchu Náprstkovi. Za hovoru o všem možném ptali se ho také, je-li ještě nějaká řeč, kterou by neznal. „Je: česká zlodějská! A tu si osvojím zde, dopídím-li se nějakého slovníčku té hantýrky." Poradili mu, aby šel ke mně, já že jsem si zapisoval vše, když jsem seděl osm měsíců v žaláři. Šercl uposlechl, a když mne navštívil, dal jsem mu ochotně zápisník svůj.

Za krátko přišel opět se zprávou, že každé slovo v české hantýrce je dobře voleno, ježto názorně naznačuje věc, o kterou se jedná, jako na př. šum znamená les, čára silnici, rohačky krávy, outrata hospodu, jiskra okno, pavučina mříže atd. Pouze jedno slovo prý neodpovídá správně svému významu, totiž: rohnout = zabít. „I odpovídá!" poučuji vědátora; „není to nic jiného než: číhat na svou obět úkladně za rohem." „To ano!" přisvědčil Šercl a odešel spokojen. — —

Nežli však jsem se přiučil té pěkné řeči „v osmiměsíčním kursu na vysokých školách pod věží novoměstské radnice", o čemž zmínili se u Náprstků, připamatoval jsem si, že nastupujícímu do těch „škol" hned po „zápise" trestaneckou stravu, zločinecký šat a pouta na nohy dají, za to však že vezmou mu jeho delší vlasy a vousy, jak tomu chce domácí řád.

Abych tu práci pánům uspořil, dal jsem se posledního dne sám ostříhat až na kůži a knír i kozí bradu nadobro si oholit. Tím však jsem se změnil v podobě tak, že ani vlastní žena nechtěla se hlásit ke mně. A ježto jsem zamýšlel rozloučit se na těch 8 měsíců také ještě s odpoledními účastníky „našeho" stolu v kavárně, proto, abych byl úplně k nepoznání, hodil jsem se do černého oděvu, v létě neobvyklého, oblekl si někdejší svůj frak, na hlavu si vzal také už dávno nenošený francouzský klak (látkový cylindr na perách) a do ruky po letech zas jednou hůl, již nosit mne odnaučil prof. Purkyně. Takto vyparáděn a bez vlasů i vousů šel jsem do kavárny. Na ulici potkával jsem známé, ale žádný si mne ani nevšiml. I můj pilný přispívatel, magistrátní rada B. Peška, zadíval se sice upřeně do mých nezměněných očí, jakoby si chtěl říci: „Toho bych měl znát," ale zašel také, vida před sebou člověka zcela jiného.

V kavárně pak zaměřil jsem přímo k „našemu" stolu. Byl už obsazen až na jednu židli, nechávanou pro mne. Ukloniv se mlčky společnosti, přisedl jsem, a když se ptal číšník po mém přání, ukázal jsem jen prstem na vedlejší sklenici s černou kávou. Besedující, i s Hálkem, měli mne za cizince, jemuž ze zdvořilosti nechtěli říci, aby si sedl jinam. Vida to u jiného stolu xylograf Fr. Richter (jemuž jsem tady platíval za dřevorytiny, aby nemusel si chodit pro peníze až ke mně do Štěpánské ulice,) přistoupil blíž a ptal se vedle mne sedícího deklamátora Přerhofa, jestli snad dnes už nepřijdu? „Já nevím!" odpovídal skoro nevrle tázaný; „čekám na něj také, protože mi dává vždy polovičku svého cukru, bez něhož neměl

bych kávu dosti sladkou. A já bych ji už hrozně rád pil!" „Tak proč si ten cukr neberete, když je tuhle už hodnou chvíli nechaný pro vás?" ptám se svým hlasem Přerhofa. Rozumí se: u všech haló veliké a shledání radostné. Za to pak po hodince loučení smutné . . .

A to nejhezčí: slavný soud měl za to, že tím velkým „oštucováním" hlavy své chtěl jsem dělat komusi tam ostudu!

* * *

Říkává se: „Dobrá, šestadvacet!" Těchto druhých vzpomínek 26 je, ale jsou-li vesměs dobré, může říci pouze čtenář. Bez odporu dobrým však bylo přání zesnulého profesora a spisovatele Tomíčka: „Kýž mám jedenkrát stotisíc milionů beček dukátů! Pak by ten němčený okraj Čech i Moravy a Slezska brzo vypadal jinak!" A to už tenkrát! Což teprv teď?!

☆ ☆ ☆

A že 74letému stále nové a nové vzpomínky se vynořují na pamět, proto zde ještě tento malý dodatek, abych jej nevzal s sebou:

Vincenc Vávra Haštalský redigoval Karlu Bellmannovi velký kalendář „Česko-moravskou pokladnici." Vyplňoval právě u měsíců jejich postranní rubriky také Pranostykami a Stoletým kalendářem. Byl zrovna u července a ke dni 26. připsal: Ošklivo. „Ale tatínku!" zvolala jeho mladistvá dceruška Anna, dívající se přes otcovo rameno do rukopisu, „jak

můžeš oznamovat „Ošklivo", když je toho dne můj svátek?!" „Ale bodejť, bodejť! Hned bude jinak!" A hodný tatínek, přeškrtnuv „Ošklivo", předpověděl „Krásně", čímž pozdější operní pěvkyně uspokojená odešla k mamince.

Odešla k mamince. — A já? Já půjdu k otcům, a to už asi velmi brzo . . .

Vzpomeňte si pak někdy zase vy na mne!

OBSAH.

I.

II.

Šafářů, Jan Jurga, Stehlík, Kelík, Rostal, Rostroval,

NAKLADATEL
JOS. R. VILÍMEK
V PRAZE
SPÁLENÁ UL. 13
VE VÍDNI I.
SCHOTTENRING

NAKLADATEL
JOS. R. VILÍMEK
V PRAZE
SPÁLENÁ UL. 13
VE VÍDNI I.
SCHOTTENRING 7